

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA VE İLETİŞİM YÖNETİMİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**POSTMODERN BİR BAKIŞ AÇISIYLA BİR
İLETİŞİM SANATI: YENİ MEDYA SANATI**

**Melahat Yağmur YALINKILIÇ
2501171050**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Nilüfer SEZER**

İSTANBUL – 2020

ÖZ

POSTMODERN BİR BAKIŞ AÇISIYLA BİR İLETİŞİM SANATI: YENİ MEDYA SANATI, MELAHAT YAĞMUR YALINKILIÇ

Çalışma kapsamında, internetin getirdiği ve yaygınlaşan kullanımından dolayı sanat ile ilgili olarak ortaya çıkan gelişmeler, postmodern bakış açısıyla incelenmiştir. Bu yönde ilk olarak postmodernizm olgusu, iletişim konusu, yeni medya sanatı ve teknoloji konusu işlenmiştir. Yeni medya sanatında video sanatı, dijital sanat, sosyal medya, iletişim sanatı gibi değerlendirmelere değinilerek, teknolojinin sanat açısından yeri ve önemi konusu incelenmiştir. Ayrıca bu tür konular, sanatın sınırlılığı, sanatın tanımı, sanatın kime, ne için yapıldığı ve tüketicisinin kim olduğu da işlenmiştir. Bu ve bunun gibi ortaya atılan sorular yanıtlanmaya çalışıldıktan sonra internet sanatı, net.art, web sanatı, dijital sanat gibi sanat akımlarının, günümüzdeki anlamları değerlendirilmiş, oluşabilecek sanat dalları incelenmiştir. Postmodern bakış açısıyla yapılan değerlendirmeler, teknolojinin sanat üzerindeki etkilerinin hem olumlu hem de olumsuz yönde olduğunu göstermektedir. Ancak iletişim sanatı içerisinde, yeni medya ile beraber etkileşimlerin artması ve özellikle de sosyal ağların iletişim etkisini artırması konusu, iletişimin önemli bir yer edindiğini göstermektedir. Araştırmada bu konuyla ilişkili genel değerlendirmeler, örnek çalışmalar ve tarihsel süreç kapsamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Postmodern, İletişim Sanatı, Yeni Medya Sanatı, Postmodern Sanat Akımı

ABSTRACT

A COMMUNICATION ART FROM A POSTMODERN PERSPECTIVE: NEW MEDIA ART, MELAHAT YAĞMUR YALINKILIÇ

Within the scope of the study, the developments related to art due to the widespread use of the internet have been examined from a postmodern perspective. In this direction, firstly, the phenomenon of postmodernism, the subject of communication, the art of new media and technology were covered. In the field of new media art, the importance of technology in terms of art has been examined by addressing the evaluations such as video art, digital art, social media and communication art. In addition, such issues, the limitation of art, the definition of art, to whom and what art is made, and who its consumer is also covered. After trying to answer these and such questions, the current meanings of art movements such as internet art, net.art, web art, digital art were evaluated and the branches of art that could occur were examined. The evaluations made from the postmodern perspective show that the effects of technology on art are both positive and negative. However, in the art of communication, the increase of interactions with the new media and especially the increase of the communication effect of social networks shows that communication has an important place. In the research, general evaluations related to this subject were examined within the context of case studies and historical process.

Key Words: Postmodern, Communication Art, New Media Art, Postmodern Art Movement

ÖNSÖZ

Araştırmada bir iletişim sanatı olarak yeni medya sanatının ortak özellikleri, tarihsel ve kavramsal kökenleri incelenerek teorisyenlerin ve sanatçıların yeni medya sanatı tanımları üzerinde durulmuştur. Yeni medya sanatının genel çerçevesi incelenmiştir. Tüm bu değerlendirmeler ise, postmodern bir bakış açısıyla geliştirilmiştir. Yeni medya sanatının belirli alt başlıkları ve çeşitli örnekleri ise görseller ve açıklamalarla birlikte açıklanmıştır.

Araştırma kapsamında postmodern bakış açısıyla iletişim sanatlarından yeni medya sanatı incelenmiştir. Araştırma boyunca yapılan değerlendirmeler, titiz bir şekilde yapılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma süresince, yardımlarını esirgemeyen danışman hocam, Prof.Dr. NİLÜFER SEZER'e çok teşekkür ederim. Aynı zamanda çalışma boyunca desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

MELAHAT YAĞMUR YALINKILIÇ

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
GÖRSELLER LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

POSTMODERN OLGUSUNUN VE İLETİŞİMİN TEMEL BİLEŞENLERİ

1.1. Postmodernizm Olgusu ve Anlayışı.....	4
1.1.1. Postmodernizmin Genel Özellikleri.....	7
1.1.2. Postmodern Bilim Yaklaşımında Temel Varsayımlar	8
1.1.3. Postmodernizmin Modernizm Anlayışından Farkı ve Etkisi	10
1.1.4. Postmodernizmin Önde Gelen Temsilcileri	11
1.2. İletişim Kavramı ve Kapsamı	12
1.2.1. İletişimin Amacı ve Özellikleri.....	14
1.2.2. İletişim Süreci ve Çeşitleri	15
1.2.3. İletişimsel Faaliyetin ve Eylemin Önemi	16
1.2.4. İletişimin Varlığında Egemen Olan Açıklamalar	17
1.2.5. Teknolojiyle Değişim Gösteren İletişim Yapısı	19
1.2.6. Değişen İletişim Anlayışının İnsanlar Üzerindeki Etkileri	20

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM SANATLARINA POSTMODERN İLE GENEL BAKIŞ

2.1. İletişim Sanatlarının ve Sanatsal İletişimin İncelenmesi.....	22
2.1.1. Sanatsal İletişim ve Temel Bileşenler	23
2.2. Postmodern Bakış Açısından Sanat ve İletişim	25

2.2.1. İletişim Sanatları Üzerinde Postmodernizmin Etkisi	27
2.2.2. Sanatsal İletişimde Postmodern Algı	30
2.2.3. Sanatsal İletişimde Sanat Eseri, Sahne ve Postmodern Anlayış	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POSTMODERN AÇIDAN YENİ MEDYA SANATININ ARAŞTIRILMASI

3.1. Sanat Anlayışında Yeni Medya ve Postmodernizm.....	34
3.1.1. Sanat Üzerinde Postmodernlik Etkisi.....	35
3.1.2. Postmodern Sanatın Özellikleri ve Günümüz.....	36
3.1.3. Sanat Anlayışında Sanat Akımlarının Yeri ve Önemi	37
3.1.4. Sanatın Teknolojiyi Reddetme Gerekçeleri ve Postmodernlik İlişkisi ...	39
3.1.5. İletişim Sanatı İçin Teknoloji ve Postmodernlik Algısı	40
3.2. İnternet Sanatı ve Kapsamı.....	41
3.2.1. Çoklu Ortam Sanatı.....	44
3.2.2. Dijital Sanat	45
3.2.3. Net Sanatı	46
3.2.4. İnteraktif Sanat.....	47
3.3. Yeni Medya Sanatı ve Sanatın Sınırları	48
3.3.1. Yeni Medya Sanatı ve Sosyal Medya	52
3.3.2. Yeni Medya Anlayışında Video Sanatı.....	54
3.4. Yeni Medya Sanatı ve Değişim Gösteren Bakış Açılırları	57
3.4.1. Eğitimsel Amaçlı Çalışmalar	58
3.4.2. Sergi ve Fuar Anlayışında Etkiler ve Çalışmalar	59
3.4.3. Festival ve Tören Anlayışında Etkiler ve Çalışmalar	61
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Karen Verschooren'in geleneksel çağdaş sanat içerisinde internet sanatına ilişkin gösterimi49

GÖRSELLER LİSTESİ

Sayfa

Görsel 2.1: Andy Warhol'dan <i>Marilyn</i> çizimi, 1967.....	26
Görsel 2.2: Sanat ve Teknoloji Deneyleri grubu, Expo 70.....	29
Görsel 2.3: 18. eğitim fuarı için Wolfgang Weingart tarafından hazırlanan afiş	31
Görsel 3.1: Jeff Koons'un <i>Pembe Panter</i> porselen çalışması, 1988.....	35
Görsel 3.2: Postmodern resim çalışması	38
Görsel 3.3: Marcel Duchamp'ın <i>Çeşme</i> yapıtı, 1917.....	42
Görsel 3.4: Marcel Duchamp'ın <i>L.H.O.O.Q</i> yapıtı, 1919.....	43
Görsel 3.5: Shawn Bixey'in <i>Alchymeia</i> yapıtı, 1998	46
Görsel 3.6: Jodi'nin <i>404.jodi.org</i> gösterimi	51
Görsel 3.7: Van Gogh'un <i>Yıldızlı Gece</i> tablosu	53
Görsel 3.8: Takashi Murakami'nin <i>Mavi Ejderha</i> gösterimi.....	54
Görsel 3.9: Nam June Paik'in <i>Zen for Head</i> performans gösterimi	56
Görsel 3.10: Rachel Rossin'nin <i>Sadece Bir Burun</i> isimli sanal gerçeklik çalışması.....	58
Görsel 3.11: Ansen Atilla'nın sergisinden <i>Öğle Yemeğinde Tuzlama</i> gösterimi	60
Görsel 3.12: 13. İstanbul Bienali <i>Anne Ben Barbar mıyım?</i>	61

GİRİŞ

Postmodernizm anlayışı, modernizme bir tepki olarak doğmuştur. Ancak bu anlayışın gelişmesinde, 1960'lı yıllar ve politik olayların etkisi fazladır. Diğer yandan postmodernizm, modernizme ilişkin fikirlerin ve teorik bilgilerin yeniden gözden geçirilmesini etkilemiştir. Bu yönüyle mevcut fikirlerin reddedilmesi veya tamamen kabul edilmesi anlayışı hâkim olmuştur. Çünkü bu etkiler, mevcut değişimler üzerinde de etkindir. Bu değişimlerden etkilenen alanlar arasında felsefe, kültür, sanat, edebiyat, fotoğraf, sinema, mimari gibi alanlar vardır. İşte bu açıdan postmodernizm ve etkileri, bahsedilen alanlar için kendisini gösterebilmektedir (Özsevgeç, 2017: 135). Bu alanlar arasında yer alan sanata ilişkin geliştirilen yorumlamalar ise birbirlerinden farklıdır. Özellikle yeni medya sanatının bu yönüyle etkisi önemli bir ölçüde görülebilmektedir. Postmodernizm ilişkisinde yeni medya sanatının bir sanat olarak görülebilmeye düzeyine yönelik yapılan değerlendirmeler, öncelikli olarak yeni medya sanatının incelenmesini gerektirmektedir. Bu araştırmada temel konu, bu özelliklerde işlenecektir. Postmodern bakış açısıyla yeni medya sanatı için ise öncelikle iletişim ve iletişim sanatı üzerinde durulacaktır.

İletişim kavramı, tek bir ifadeyle açıklanamayacak ölçüde kapsamlıdır. Çünkü iletişim, insan faaliyetlerinde yerlerin ve ilişkilerin önemini temsil etmektedir. Diğer yandan iletişim ile beraber insanlar, her an ve koşulda tekrardan maddi ve düşünsel üretimler geliştirir. Kişinin kendisi ve dış çevresiyle olan iletişimleri, sürekli farklılık kazandırmaktadır. Bunun nedeni olarak duyunun ve organların bu yönde önemli bir yer tutmasından bahsedilebilir. İletişimin insanlarla ilişkilendirilen boyutu ise, düşünsel ve ilişkisel faaliyetlerdir. Tüm bu değerlendirmeler kapsamında iletişim ve iletişimin önemi, insanların günlük yaşantılarında önemli bir izlenimin oluşturulduğu hususlardır (Erdoğan, 2011: 37). İletişimin önem kazandığı unsurlardan birisi ise, yeni medya sanatıdır. İletişim sanatı içerisinde yeni medya sanatı, teknolojinin ve sanatın etkileşimini vurgulamaktadır. Sanatsal üretimin 1990'lı yıllardan itibaren yeni medya sanatı ile bütünleşme eğilimi, teknoloji ile beraber yaygınlık kazanmıştır. Bu konuya ilişkin yapılabilecek değerlendirmeler, yeni medya sanatının anlamı ve kapsamı baz

alınarak geliştirilebilir. Erkayhan ve Çaşkurlu Belgesay (2014: 1-2) tarafından yeni medya sanatı, sanat ve bilimin ortak özellikleri baz alınarak ifade edilmiştir. Buna göre sanatın yaşamdan beslenirken değişimlerinden, dönüşümlerinden, araştırmalarından, eleştiren ve yansıtan bir araç olduğu vurgulanmıştır. Bu ise bir anlamda bilim ile ortak özelliklerinin olduğunu göstermektedir. Böylece sanatın kendisini devamlı olarak yeni medya sanatı ile bütünleştirmesi ve içselleştirmesi, şaşırtıcı bir durum da değildir. Bu ifadelerden ve değerlendirmelerden yola çıkıldığında, yeni medya sanatının gelişmesi sırasında önemli bir etkinin, yeni özelliklerin teknoloji aracılığıyla gelişmesi dikkate alınabilir. Güncel teknolojilerle sanatın iç içe olduğu, günümüzdeki gelişmeler de baz alınarak belirtilebilir. Buna ilişkin en önemli örnek, fotoğraf makinesinin kullanılması ile beraber taşınabilir kamera özelliğinin, toplumda ve sanatta yeni devrim oluşturması şekliyle verilebilmektedir. Daha sonraki süreçlerde internetin gelişmesi ve teknolojik donanım araçlarının kullanılması, yeni medya sanatına geçişi hızlandırmıştır. Ayrıca sosyal medya kullanımlarında artışlar ve sanatın yansıtıldığı ya da gösterildiği araçlar, bu çalışmaları da yönlendirmiştir.

İfade edilenlerden yola çıkılarak yapılabilecek değerlendirme, postmodern ve sanat arasındaki etkileşimdir. Postmodern sanat ifadesi genel olarak, modern sanat tarafından hedeflenen idealleri ve istatistiği reddetmektedir. Çünkü modern sanat ilk olarak geleneksel olan her şeyi reddetme çizgisini de çekmektedir. Postmodern sanat ile beraber modern sanat anlayışının bu açıdan benimsediği ilke ve değerlendirilme kabul edilmemektedir. Sanatsal deneyimlerin tarihsel süreci her ne kadar fazla olursa olsun, geçmişin reddedilmemesi de önemli bir konudur. Diğer yandan insanların yeni tutum ve davranış tarzlarının değişime uğraması, sanatı da etkilemektedir. Ancak bu husus geçmiş reddetme ilişkisini kabul etmemektedir. Yeni sanat anlayışının geçmiş dönemlerdeki sanat ile yeniden anlamlandırılması, ilişkili düzeyde ortaya koyulması gibi gelişmeler, yeni sanat anlayışına yön vermektedir. Bu gibi çalışmaların kabul edilmemesi ise söz konusu değildir. Ayrıca başka bir değerlendirme, yeni medya ve kavramsal sanat anlayışı için de geliştirilebilmektedir. Yeni sanat anlayışı içerisinde medya sanatı, çeşitli sanat türlerini içerir. Bilgisayar destekli sanatsal üretimler, bu gelişmelere bir örnek olarak verilebilir. Bu nedenle sanatın tanımlanması ve iletişim

sanatlarının da farklılaştırılması, yeni medya sanatının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Kuş, 2019: 1003).

Araştırmada belirtilenlerden yola çıkılarak araştırılacak temel kavramlar arasında iletişim, sanat, iletişim sanatı, yeni medya ve postmodern ifadeleri yer almaktadır. Kavramların birbiriyle ilişkilerini belirtmenin hedeflendiği bu çalışmada, sanat ve yeni medya ilişkisinin postmodern bir bakışla araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaçla konu hakkında literatür taraması yapılacak ve sanat, postmodern bakış açısı kavramları tanımlanmaya çalışılacaktır. Bu prensiplere bağlı olarak araştırma, üç bölümde yapılacaktır. İlk bölümde, postmodern olgusu ve iletişim incelenecektir. Dolayısıyla postmodern olgusunun ve anlayışının irdelenerek iletişim kapsamına bakılacaktır. Araştırmanın ikinci bölümü, iletişim sanatlarına postmodern ölçüsünde değerlendirmeyi kapsayacaktır. Üçüncü bölümde ise, postmodern açıdan yeni medya sanatı incelenecektir. Yeni medya teknolojileri ve sanat anlayışı arasındaki ilişki, postmodernizm ölçüsünde araştırılacaktır. Literatüre sunulacak katkı ise yeni medya sanatı ile ilişkinin kurulması ve geliştirilmesi üzerinedir. Bu yönde yeni medya teknolojileriyle mevcut olan iletişim sanatının olduğu varsayımından yola çıkılarak teknolojilerin neden ve nasıl reddedildiği ortaya koyulacaktır. Literatür kapsamında dikkate alınan çalışmalar genel olarak teknolojinin olumlu etkisi üzerinedir. Ancak bu çalışmada genel ölçüde incelemeler yapılacak ve hem olumlu hem de olumsuz değerlendirmeler yapılarak çalışma tamamlanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

POSTMODERNİZM OLGUSUNUN VE İLETİŞİMİN TEMEL BİLEŞENLERİ

Araştırmanın bu bölümünde, postmodernizm olgusu ve iletişim incelenecektir. Postmodernizm özellikleri açıklanarak varsayımlar geliştirilecektir. Postmodernizmin önde gelen temsilcileri ifade edilecektir. Daha sonra ise iletişim kavramı ve kapsamı değerlendirilecektir. Bu aşamada, diğer bölümlere ön giriş olarak iletişim ve teknoloji arasındaki ilişkiye bakılarak araştırmanın bu bölümü tamamlanacaktır.

1.1. POSTMODERNİZM OLGUSU VE ANLAYIŞI

Postmodernizm kavramına ilişkin verilebilecek en iyi cevaplardan birisinin şüphecilik olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle postmodernizm, şüpheli bir yaklaşım ile beraber eski dönemlerden günümüze kadar her şeyi sorgulamaya hazır bir unsur yapısındadır. Gerçeği bulmak için şüpheli yaklaşımlar postmodernizmin en önemli girdisidir. Diğer yandan kelimenin kökeni de ‘stepkitos’ sözcüğünden gelmektedir. Eski Yunan döneminde bu kavrama, yani şüpheliğe yer verildiği bilinmektedir. Bu ifade doğrultusunda kelime kökeni baz alındığında şüphecilik anlayışı, her şeye şüphe ile yaklaşma prensibini geliştiren başlı başına bir akımdır. Yunan filozofların şüpheli yaklaşımları, her şeyde şüphenin aranması ilkesine dayanır. Bu nedenle şüphecilik yaklaşımı bütün argümanlarda, hakikate ve mutlak sonuca ulaşılması için gerekli görülmektedir (Özsevgeç, 2017: 136). Ancak bu yaklaşımlarda, Emre Sarı (2016: 184) tarafından geliştirilen ‘akıl kesin bir bilgiye ulaşamayacağı’ ifadesi de şüphecilik bakışı için önemlidir. Bu nedenle postmodernizm olgusu ve yaklaşımında şüphecilik üzerine yapılan değerlendirmeler, kavramın her alan için geliştirilebileceğini gösterir. Şüphecilik konusuna ilişkin diğer bir değerlendirme ise, Protagoras söylemine ilişkin yapılabilir. Özellikle insanın bir tür olarak değil, tikel birey olarak dikkate alınmasını destekleyen Protagoras, “insan her şeyin ölçüsüdür” değerlendirmesiyle bu tezini

savunmaktadır. İnsanın bilgisinde biricik aracı, kendi duyuları ve bu duyuların ne şekilde işlendiğini bilmesi gerekliliğidir. Bu nedenle de mutlak doğrunun olmadığı bir durum değerlendirmesi yapılabilir. Burada ise şüphecilik kavramı ön plana çıkar. Bu açıdan şüphecilik yaklaşımı ve değerlendirmesi, bilginin de görece olacağına işaret eder (Uçak, 2006: 69-70). Bu konuyla bağlantılı olarak Protagoras söylemi ile postmodern arasındaki ilişki, felsefi bilgi ve bilinç olarak postmodernin olup olmadığı konusunu gündeme getirmiştir. Özdemir (2015: 25-26) tarafından değerlendirme, postmodern anlayışın gelişmesiyle beraber eleştirel olarak postkolonyalizm anlayışının da gelişme göstermesi açısından dikkate alınabilir. Postmodernizmin işlenmesinde, felsefi ölçek olarak nitelendirmeler, yeni üretimlerin sonucuna bağlı yaşanır. Postmodernite bizzat var olan bir unsur değildir. Moderniteye yönelik eleştirel değerlendirmelerin sonucu olarak gelişmiştir. Bu durum ise şüphecilik konusuna kapı aralar. Şüpheli yaklaşım ile Protagoras görüşü arasındaki ilişki ise, insanın geliştirdiği bir ürüne yüklediği anlam, sanatın da farklılaşmasına neden olduğu ölçekte dikkate alınır. Değerlendirmeler bu ölçekte, şüphecilik konusuna yönelik yapılabilir.

Postmodernizm kavramının incelenmesi sırasında dikkate alınabilecek diğer önemli kavramlardan birisi de modernizm olgusudur. Postmodernizm yaklaşımında modernistlerin eskiyi ortadan kaldırma ve yeniyi ulaşma çabaları, toplumların algılarına zarar verici boyutlarıyla incelenir. Çünkü insanların yaşamlarında kültür gibi değer kazanan anlayışlar, modernizmde önemsenmemektedir. Ancak postmodernist yaklaşımın, bu değerlere önem veren yönüyle tekrardan gündemde tutulması, belirli alanlarda çalışmalara yön vermiştir. Ayrıca postmodern yaklaşım, sadece bu ifadelerle sınırlı değildir. Postmodern yaklaşım ile beraber sabit düşüncelerin ortadan kaldırıldığı ve fikirlerin yeniden işlenebileceği öğretisi yaygınlaşmıştır. Buna göre modernizm sonrası dönemi ifade eden postmodernizm yaklaşımı, belirli kalıplardan çıkıldığını gösterir (Kırbaçoğlu Kılıç ve Bayram, 2014: 369-370). Bu değerlendirmelere örnekler de geliştirilebilir. Örneğin Tezcan (1993: 39-40) tarafından geliştirilen, eğitimde postmodern anlayış görüşü dikkat çeker. Postmodern dönemde eğitim sistemi, diğer dönemlerden oldukça farklı vurgulanmıştır. Eğitim öğretimde otoriter sistemin ve not ile kıyaslamaların tabii olduğu dönemin, postmodernizm anlayışı ile beraber sonlandığı ifade edilmiştir. Bu açıdan geliştirilen görüşler, sadece eğitim alanı ile sınırlı değildir.

Buna göre postmodernizm etkisi farklı alanlar için de yapılabilir. Özellikle de değişim ve gelişim mekanizması üzerinden postmodernizm, günümüzde mimarlık, sanat, felsefe gibi çoğu kavramlar için şüpheli bir yaklaşımın olabileceğini vurgular. Çünkü postmodernizm ile beraber eleştirel yaklaşımlar da yapılabilir. Modernizm anlayışının tek tip özelliği savunan yönü, postmodern anlayışta çoğulculuk ilkesinin gündeme getirildiği anlayış ile irdelenebilir. Bu görüş, Doğan (2017: 31) tarafından ifade edilen kültürel çoğulculuğu da destekler. Bu açılardan postmodern yaklaşımda, esneklik, katılımcılık, yerellik gibi değerlendirmeler ön plandadır. Postmodernizm olgusunu etkin düzeye ulaştıran bu tür unsurlar, konuya ilişkin ifade edilebilecek kapsamlardır.

İfade edilen değerlendirmeler doğrultusunda, modernizmden postmodernizm anlayışına geçişin etkileri, modernizm görüşünün artık sanat dünyası için olumsuz bir yapıya dönüşmesinden kaynaklıdır. Diğer deyişle postmodern döneme geçişin tarihsel süreci ve nedenleri, eskiden yeniye geçiş uygulamaları olarak görülmüştür. Bu süreci gerekli kılan unsurlar arasında ise yaşam tarzlarındaki farklılaşmalar, bireyselleşmeler, teknolojik gelişmeler, geleneksel yapının dışına çıkan yaşantılar, sosyal, iktisadi, siyasi düzlemde değişim gösteren unsurlar gibi etkenlerden bahsedilebilir. Modernizm içerisinde yaşanan çıkmazların fazla olması, postmodernizme doğru yönelimin de ilk basamağı olarak görülebilir. Sadece değişim gösteren faktörler ile sınırlı kalınmadığı takdirde meydana gelen gelişmeler arasında özellikle de modernizmin genel biçimi, postmodernizme geçiş durumunu hızlandırmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, toplumsal değişim ve dönüşüm konusunu da bu doğrultuda etkinleştirmiştir. Postmodernizme kapı aralayan ilk unsur da temelde bu açıdan şekillenmiştir. Bu kapsamda postmodern ifade edilen süreçlerden geçmiştir. Diğer bir ifadeyle postmodern anlayış, toplumsal yaşamda etki eden değişimler, teknoloji etkisi, sanayi toplumu olgusu, yaşam tarzının ve biçiminin hız kazanan farklılaşmaları gibi meseleler gereğince, yeni toplum mantığını da etkin hale getirmiştir. Bu gibi durumlar ise fordizm ve postfordizm şeklinde kavramsallaşan yaşantı biçimine kapı aralamıştır. Fordizm kapitalizm odaklı anlayıştır. Kitle üretim verimliliği ön plana çıkmıştır. Diğer süreçte ise postfordizm anlayışı oluşturulmuştur. Kendi kültür ve estetiğine sahip bir gelişmedir. Postfordizm ile beraber statü ve seçici kavramları kalkmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda ise son nokta, postmodern anlayışa

geçiş olmuştur. Postmodern anlayış niteliği, kapitalizm ile başlayan ama artık değişim gösteren mekanizmalarıyla bütünleşmiştir. Kutuplaşmış bir tek kutba ait olan unsurlar, kapsamlı ve etkileşimli forma gelmiştir. Bu değerlendirmeler, postmodern anlayışın gelişmesine ilişkin yapılabilmektedir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 32-44). Dünya dinamikleri arasında bu gelişmelerin önemi, artık postmodernizm olgusu ve anlayışı konusunu sistemli bir boyuta taşımıştır. Değerlendirme ve kriterler, dünya genelinde yaşanan gelişmelerin, postmodernizmin oluşması üzerinde de bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

1.1.1. Postmodernizmin Genel Özellikleri

Postmodernizm yaklaşımının ortaya çıkmasında en önemli vurgu, modernizme karşı gelişmesi açısından dikkate alınabilir. Bu nedenle genel özelliklerini modernizm yaklaşımının dışına çıkararak gösterir. Bu açıdan modernizm ötesi anlayışa bağlı olarak postmodern özellikler de alanlara yönelik farklılaşmıştır. Genel anlamıyla postmodern yaklaşım, yaşanan hayat ve özelliklerde kültürel hususlar baz alınarak işlenmektedir. Gelişmiş birtakım özellikler, Doğan (2017: 30-31) ifadesinde vurgulanan özellikleri temsil eder. Bu yönüyle geliştirilen ifadeler ile beraber esnekliği, katılımcı özelliği, genellikten öznelliğe geçişi simgelemektedir. Özellikle de kültürde postmodernizm anlayışı, çeşitli özelliklerle ortaya çıkar. Örnek üzerinden bu değerlendirmeler, sanat anlayışında postmodern yaklaşım özelliklerinden yola çıkılarak incelenebilir. Sağlık (2017: 4-5) tarafından geliştirilen sanat bağlamında postmodern özellikler, aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır:

- Postmodern sanatta teknoloji ile beraber belirsizlik, ironi, kopukluk, erteleme, oyun, kopya gibi belirli tehlikeler oluşturan unsurlar meydana gelmiştir. Bu tür özelliklerin yaygınlaşması ise telefon teknolojisi ile beraber gelişmiştir.
- Postmodern olan bir durumun belirli özellikleri vardır. Bu özellikler arasında farklı eğilimler ve yaklaşımlar, sınırları belli olmayan alanlar yer almaktadır. Bu tür karmaşalar ve belirsizlikler ise, postmodern söylemlerde etkinlikleri ve popülariteleri de artırmaktadır.

- Postmodernist anlayışa sahip olan kişiler, eserleri için öykü, şiir, roman gibi ifadeleri kullanmamaktadır. Diğer ifadeyle herhangi bir türsel adlandırmadan ziyade, ‘anlatı’ ifadesini geliştirmektedirler.

İfade edilenler özellikle de edebiyat sanatıyla ilişkili geliştirilmiştir. Ancak postmodern yaklaşımda daha kapsamlı özellikler baz alınarak değerlendirmeler yapılabilir. Çünkü postmodern anlayışın tipik ve seçici belirli özellikleri vardır. Bu yönde yapılan değerlendirmeler, Kızılcılık (1996: 36) tarafından geliştirilen şu özellikleri de önemli kılmaktadır:

- Modernizme sorgulayıcı bir tavır geliştirmek,
- Evrensel bütüncülüğten ziyade çoğulculuktan yana olmak,
- İdeolojik ve felsefi her düşünceye karşı durmak,
- İronik olmak,
- Dine yönelik olumlu tavırları benimsemek,
- Alanların tamamında seçmecilik anlayışını benimsemek,
- Geçmişle olan bağlantılarını koparmamak,
- Gerçeklikten ziyade imaj anlayışını koymak,
- Aşırı göreceliliği benimsemek,
- Her alana ilişkin ihlal edici tutum ve davranış geliştirmek,
- Kutupluluğu farklı anlayışlara yönelik desteklemek.

1.1.2. Postmodern Bilim Yaklaşımında Temel Varsayımlar

Postmodern eğilimciler, bilim yaklaşımına yeni bir öneri geliştirmişlerdir. Bu yönde bilim yapma özgürlüğünün getirilmesini ve liberal bir temele dayandırılmasını vurgulamışlardır. Bilimsel çoğulculuğun önünün açılması bağlamında bu arayış, bilim üzerine yapılan eleştirel anlayışların sonucudur. Postmodernlik anlayışında dikkate alınabilecek en önemli değerlendirme, bilimin seküler mantığını ortadan kaldırma ya da azaltma girişimleridir. Bu tür ilişki ile beraber postmodern eleştirilerin felsefi ve etik değerlerini tartışma konusu olarak inceleyen Aydın (2009: 16), bu eleştiriler de

temelde haklılık payının olduğunu vurgulamıştır. Ancak genel olarak eleştirilerin de her şeyi yıkmaya odaklı olduğunu vurgulayarak eleştirmiştir. Modern bilim paradigması içerisinde kabul edilen unsurlar, postmodern bir yaklaşımda tercih edilmemektedir. Bu nedenle de eleştiriye tabi tutulmaktadır. Bu durumun en birincil nedeni olarak ise, modern bilim anlayışının dar kalıplarda görüş geliştirmesi belirtilebilir.

Postmodern anlayışı geliştiren şartların nedeni, Batı insanının yaklaşımlarında insana yüklenen anlamın istenmemesi gelmektedir. Çünkü Batı, insanı makineleştiren bir sistemi tercih etmektedir. Ayrıca bilgiyi sadece deney ile açıklamaktadır. Bu yönde bir anlayışa duyulan güvensizlik neticesinde postmodern bir algı gelişmiştir. Ayrıca bu ölçüler, bilgiye ve bilime duyulan güvensizliği de gündeme getirmiştir. Toplumsal ve kültürel hayatta da bilime olan güvensizlikler vardır. Bilimin baskısına bağlı olarak bu değerlendirmeler yapılabilir. Diğer yandan postmodernist yaklaşımlar, gerçeklerin birer kurmacadan ve yapaylıktan ibaret olduğunu göstermiştir. Ayrıca Bayram (2007: 38-39) tarafından geliştirilen ifadelerle göre postmodernist yaklaşımlar ile beraber bilim, teknoloji ve kültür ortamında insanın yok edildiği de gündeme getirilmiştir. Tüm bu değerlendirmeler ışığında dikkate alınacak genel ölçü, postmodernizm algısı ve hususu yönünden incelenebilmektedir. Ayrıca başka bir çalışmada, Coşkun ve diğerleri (2017: 8-12) tarafından geliştirilen yorumlayıcı (pozitivist ötesi) bilim anlayışı da dikkate değerdir. Postmodern yaklaşımında görülebilecek yorumlayıcı yaklaşım varsayımları temel olarak aşağıda sıralandığı şekilde yapılabilir:

- Doğru bir tek yöntem söz konusu değildir.
- Bilim yöntemleri için geliştirilen aşamaların hiçbirisinde değer yargıları bağımsız değildir.
- Bilimsel çalışmalar ayrıca metafizik temellere dayandırılabilir. Diğer bir ifade ile bilimsel kuramlarda geliştirilen varsayımlar, ampirik ölçüde test edilebilir potansiyelde olmayabilir.
- Bilim çalışmalarında, kanaatlerin geliştirilmesi, inançların oluşturulması ve ikna yöntemlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

- Toplum içerisinde soyutlanmış sadece seçkinlere hitap eden bilim, bu varsayım kapsamında özgürleştiricilik yerine totaliterlik riskini de taşımaktadır.

Belirtilen maddeler dikkate alındığında pozitivist ötesi yaklaşımlar, belirli bir kalıba sığdırılmayan yöntemlerin ya da araçların özelliklerini vurgulamaktadır. Ancak bu yönüyle belirli sorunları da taşıdığı aynı şekilde ifade edilmiştir. Bu nedenle geliştirilen varsayımlar, postmodern bilim yaklaşımları arasında birer tartışmalı değerlendirmeler olarak görülebilir.

1.1.3. Postmodernizmin Modernizm Anlayışından Farkı ve Etkisi

Modernizm kavramı genel anlamı itibariyle eskiden yeniye geçişi ifade eder. Ayrıca yaşam tarzlarının farklılaşmasını, bireyselleşmeyi, geleneğine bağlı kalmayan bir toplum yapısının gelişmesini destekler. Diğer yandan sosyal, iktisadi ve politik düzeyde, birey-toplum-devlet ilişkilerini de şekillendirir. Bu tür çıkmazlara çözüm üretme amacıyla atılan adım, postmodern anlayış ile desteklenmiştir. Postmodernizm genel gücünü ise küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi oluşturur. Toplumsal değişim ve gelişme yönünde de oldukça kapsamlı adımlar, postmodernist anlayış ile beraber sağlanmıştır. Bu nedenle modernizm ve postmodernizm arasındaki en temel fark, öğretileri ve varsayımlarıdır. Birbirlerine zıt görüşleri desteklemekle birlikte, teknolojinin gelişmesi bu durumun etkisini daha çok artırmıştır (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 32). Bu tür değerlendirmelerden yola çıkıldığında, modernleşmenin daha çok belirli kalıplarda yönlendirmeleri içerdiğinden bahsedilebilmektedir. Sadece dar bir kalıpta sınırlandırılan ölçüler vardır. Postmodernizm yaklaşımında ise özellikle de mevcut değişimler, süreçleri ve faktörleri farklılaştırmıştır. Bilim, teknoloji gibi araçlar da bu yönde önemli bir yer tutmaktadır.

Postmodernizm anlayışına yönelik özellikle de modernist çevrelerce yapılan eleştiriler fazladır. Ancak bu eleştirilerde temel varsayımların geliştirilmesi daha önemli bir özellik olarak değerlendirilebilir. Buna yönelik bir görüş, Gül (2016: 75) tarafından geliştirilmiştir. Eleştirilerde temellendirilen olguların aslında görüldüğü

gibi olmadığını ifade etmiştir. Yeniçağın farklı algı eşiklerinin dikkate alınarak incelemelerin yapılmasının önemini vurgulamıştır. Burada önemli unsur, modernizm ve postmodernizm arasındaki ilişkinin dönemsel olarak incelenmesidir. Yani dönemin gereklilikleri baz alınarak iki ayrı anlayışın geliştirildiği belirtilebilir. Bu nedenle postmodern yaklaşım, genel olarak bilgi ve donanım üzerine kurgulanan bir sistemde eleştirilerin yapılabileceğini desteklemektedir.

Postmodernizm anlayışına ilişkin geliştirilen diğer bir değerlendirme ise Güney (2006: 179) tarafından geliştirilmiştir. Bu açıdan postmodern anlayış, ideolojik bir sistemdir. Başka bir ifadeyle ideolojinin kendisidir. Bu ideoloji ise, çağın ideolojik varsayımlarıdır. Postmodernizm böyle bir yönden yaşanan çağın ideolojilerini ifade etmede bir araçtır. Bu ise genel olarak toplumsal gerçeklikleri vurgulamak amacıyla dikkate alınmaktadır. Ayrıca toplumda gerçeklik yaratısı olduğu hakikatini ölçebilme hususlarını da kapsamaktadır. Doğrudan kabul edilen algıları değiştirme anlayışını baz alarak çalışmalar yapma eğilimleri, siyasal etkinlikleri ve algıları değiştirme üzerine kurgulanmaktadır. Bu nedenle postmodernist yaklaşım ile beraber salt doğruların etkisini yitirdiği ve yeni bir yaklaşımın ya da görüşün geliştirildiği tezi savunulabilir. Bu çalışmalar ve değerlendirmeler ise formülasyonları gerektirmektedir. Postmodern anlayışa bağlı olarak yapılacak çalışmalar bu doğrultuda, insanı, toplumu ve toplumsal ilişkileri baz almalıdır. Modernist yaklaşımın öğretilerine de bu şekilde etkin eleştirel paradigmanın sunulabileceği belirtilebilmektedir.

1.1.4. Postmodernizmin Önde Gelen Temsilcileri

Postmodernizm anlayışının temelinde çokseslilik anlayışı hâkimdir. Bunun bir sonucu olarak ise farklı alanlarda önde gelen temsilcilerden bahsedilebilir. Özellikle de postmodern sanat anlayışı ilişkisinde bu durum, kendisini daha belirgin düzeyde gösterir. Özellikle de iletişim teknolojilerinin etkisi ile beraber sonuçlara odaklanma anlayışı, olağanüstü değişimleri kapsar. Böyle bir toplum yapısı ile beraber ise sanat, mimari, fotoğraf, sinema, tiyatro, edebiyat, felsefe gibi alanlarda postmodernizmin

önde gelen temsilcileri olmuştur. Bu temsilcilere yönelik geliştirilebilecek örnekler ise aşağıda sıralanmaktadır (Özsevgeç, 2017: 138):

- Sanat alanında: Damien Hirst, Tracey Emin, Gary Hume, Marcus Harvey, Richard Patterson, Marcel Broodthaers, Hans Hacke, Jake Dinos Chapman, Anselm Kiefer, Sherrie Levine, Gerhard Richter, Cindy Sherman, Peter Halley, Haim Steinbach, Jeff Koons, Georg Baselitz ve Julian Schnabel örnek olarak verilebilir.
- Mimaride: Cesar Pelli, Robert Venturi, Robert A.M. Stern, Antoine Predock ifade edilebilir.
- Fotoğrafta: Robert Mapplethorpe, Cindy Sherman ve Yasumasa Morimura belirtilebilir.
- Sinemada: Quentin Tarantino, David Lynch ve Alain Robbe Grillet ifade edilebilir.
- Tiyatroda: Carol Churchill, Jean Genet, Antonin Artaud ve Harold Pinter örnek olarak verilebilir.
- Edebiyatta: William Gass, Roland Barthes, Paul Auster, Salman Rushdie, Barthalime, Pynchon, Italo Calvino, Angela Carter, Milan Kundera, Umberto Eco ve Gabriel Garcia Marquez verilebilir.
- Felsefede: M. Heidegger, J. F. Lyotard, J. Derrida, J. Baudrillard, G. Deleuze, F. Guattari, M. Foucault ve Barthes örnek gösterilebilir.

1.2. İLETİŞİM KAVRAMI VE KAPSAMI

İletişim kavramı dikkate alındığında yapılabilecek öncelikli değerlendirme, iletişimin kurulmasına ilişkin bir gerekliliktir. İnsanlığın ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. İletişimin gereksinim olduğundan yola çıkıldığında bu husus, Gönenc (2007: 87) tarafından da vurgulandığı üzere insanın içerisinde yaşadığı doğa ile bütün hale gelmesi, doğa ile kendiliğinden oluşan iletişim anlayışı olmuştur. İnsan böylece, iletişimi doğasal etki ve tepki içerisinde geliştirmiştir. İletişimin gerekliliğine de bu doğrultudan bakılabilmektedir. Ayrıca iletişim olgusu, Mengü (2015: 309) tarafından

da ifade edildiği üzere, etkili iletişimin gerekliliğinden yola çıkılarak da açıklanabilir. İletişimde çok yönlülük ve etkin bir bağlantı, bu konu için önemlidir. Çünkü iletişimin temeli, anlaşmanın sağlanmasına ve sağlıklı iletişimin kurulmasına dayanmaktadır.

İletişim kavramına ilişkin başka değerlendirme, Çedikçi Elgünler ve Çedikçi Fener (2011: 35) açıklaması doğrultusunda yapılabilir. Kişinin yaşadığı toplum ve toplumsal sistem içerisindeki etkileşimi, iletişim ile beraber uyumlu bir yapıda olabilir. Bu nedenle iletişim, olumlu bir sürecin oluşturulmasını temsil eden bir araçtır. Çünkü iletişim ile beraber insanın dış dünyayı anlaması, algılaması, düşünmesi gibi hususlar belirgin bir boyuta ulaşmaktadır. Ancak bunların her birinin anlamlı ölçüde gelişme kazanması, iletişim sürecine ilişkin bir ihtiyacı doğurmaktadır. Kişinin dış dünyayla anlamlı bir bütünlük halinde bulunabilmesi, iyi bir iletişim kanalının kullanılmasını ve kaliteli bir düzeyde oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle de her ne boyutta ya da düzeyde olursa olsun, iletişimde kalite en önemli unsurlardan birisi olarak kabul edilmektedir.

İletişim, insanların günlük yaşantısında her ânı kapsamaktadır. Sürekli olarak çevresiyle etkileşim kuran insanlar için ise iletişim, etkileşim kurma sırasında belirli özellikleri taşımaktadır. İnsanın biyolojik bir varlıktan toplumsal varlığa dönüşmesi, iletişim aracılığıyla sağlanmaktadır. İletişimin etkisi ve niteliği, insanlarla kurulan bağ ilişkisiyle açıklanmaktadır. Buna göre temel değerlendirme, iletişimin kaynakları ile yapılabilmektedir. İletişim kanalları olarak belirtilebilecek olan bu kaynaklar, çeşitli araçlar vasıtasıyla gelişmektedir (Vural, 2012: 3-4). Bu konuya ilişkin verilebilecek en temel örnek, Aşkar (2011: 1) tarafından ifade edilen sanat olgusudur. İletişim sanatı ya da diğer bir ifadeyle sanatsal iletişim, toplumsallaşmada vazgeçilmez bir öge olarak görülmektedir. Buna göre sanatın etkin bir potansiyele ulaşması, iletişimin kullanılma boyutuyla ilişkilidir. Sanatı da şekillendiren ve yansıtan bu iletişimdir. Diğer yandan bu iletişim, topluma hitap eden bir özellik olduğunda sanatsal düzeye gelebilmektedir. Aksi halde sanatsal iletişim olgusu, topluma yönlendirilen her bir unsurun, doğrudan toplum ile ilişkili olmasını gerektirmektedir. Aksi halde etkin bir sanatsal iletişim değerlendirmesinden bahsedilemez. Bu nedenle iletişimin kullanılması ve aktarılması, net olarak sağlandığında sorunlar da iletişimden kaynaklı meydana gelmeyecektir. Bu

gibi değerlendirmeler, iletişim kavramının ve kapsamının doğru şekilde anlaşılmasını ve gösterilmesini gerektirmektedir.

1.2.1. İletişimin Amacı ve zellikleri

Gereksinim olgusu, iletişimin gelişmesinde en önemli unsurdur. Gereksinim kapsamlı düşünülen ve değerlendirilen faktörler, yapılan faaliyetin de amacını ortaya koymaktadır. İletişimin amacı bu doğrultuda gereksinimi giderecek faaliyeti gerçekleştirme ve ihtiyaı giderme üzerine gelişmektedir. Böylece iletişim, karşılıklı etkileşimi de doğurmaktadır. İletişim amacında temel girdi ve kapsam bu doğrultuda, gereksinimleri karşılama üzerinedir. Ancak iletişimin gelişmesi sırasında temel unsur, birbirinden kopuk ya da bağlantılı olarak gelişen faaliyetler dizini olarak belirtilebilir (Erdoğan, 2011: 116). İletişim zellikleri ise aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır (Ertürk, 2013: 20-21):

- İletişim etkinliğinin sağlanabilmesi için insanların olması gerekmektedir. İletişimin kurulması da yalnızca insanların birbirlerini anlama ihtiyaçları ile beraber gelişmektedir.
- İletişim, paylaşma odaklıdır. Diğer bir deyişle iletişimde gönderici ve alıcı bulunmaktadır. Ortak bir mesaj üzerinde iletişim sağlanmaktadır.
- İletişim türleri sembollerle de oluşturulabilmektedir. Semboller ise ses, rakam, harf, mimik, sözcük ve jest aracılığıyla geliştirilebilmektedir.
- İletişim, insan davranışlarının bir sonucudur.
- İletişim kavramı dinamiktir. Kültürel yapılardaki değişimlerle paralel olarak farklılaşmaktadır. Kavramlar, yerini zamanla başka kavramlara bırakmaktadır.
- İletişim genel olarak belirli kalıplardan oluşmaktadır. Bu kalıplar, kültürel unsurlara dayanılarak gruplarca geliştirilmektedir. İletişimlerde sürekliliğin sağlanması gruplarca uygun görülmesi ile beraber oluşmaktadır. Bu süreklilik ise, sözler ve işaretler ile sağlanmaktadır. İletişimde kullanılan sözler ve özel işaretler, bölge haritasını yansıtmaktadır. Ayrıca iletişim kalıpları, insanların

anlaşabilmesi ve mesajın etkinleştirilebilmesi için de önem taşımaktadır. İletişimin başarısı, iletişim kalıbının potansiyeline dayalı da şekillenmektedir.

1.2.2. İletişim Süreci ve Çeşitleri

İletişimin gerçekleştirilebilmesi için belirli süreçler olmalıdır. Bu sürecin temel dinamikleri, karşılıklı etkileşimi başarılı şekilde sağlamaktır. Bu dinamikler ise belirli doğrultuda iletişimin başlamasına zemin hazırlar. Örneğin göndericinin oluşturduğu iletişim, belirli bir kaynak aracılığıyla karşı kişiye aktarılır. Böylece iletişim tek taraflı kalmamaktadır. Alıcı, göndericiden gelen bilgileri kodlamakta ve geri bildirim sağlamaktadır. Burada önemli faktör, iletişimin başarı düzeyidir. İletişim her vasıtayla sağlanabilse de etkin bir iletişim, her iletişim süreci için yeterli değildir (Tanrıverdi, 2014: 4-5). Bu konuya ilişkin başka bir değerlendirme, iletişim çeşitleri için yapılabilir. İnsanlar arasındaki etkileşim, çeşitli iletişim kanalları aracılığıyla sağlanır. İletişimin en önemli unsurlarından birisidir (Certel, 2008: 128). Örneğin günümüzde iletişim araçları zamanla değişime uğramış şekliyle karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak kitle iletişim araçları gelişmiştir. Ancak bu iletişim yapısı tek yönlü olduğundan, yeni medya anlayışı olarak da kabul edilen sosyal medya gibi iletişim kanalları oluşmuştur. Bu iletişimde karşılıklı etkileşim oldukça fazladır. İnsanların yeni medyayı kullanma düzeylerinin temeli, karşılıklı etkileşime dayanmaktadır. Çeşitli kanallar aracılığıyla bu iletişim sağlanır. Diğer yandan yeni medyanın unsurları da oldukça karmaşıktır. Siyaset, eğitim, sosyal yaşantı gibi unsurlar, bu medya anlayışının artık yeni bir boyut kazanmasına ortam hazırlamıştır. Bu durum hayatın her alanını etkilemiştir (Dolgun, 2016: 1-2).

İletişim süreci ve kanalları kadar önemli bir diğer konu ise, iletişim çeşitleridir. İki ayrı kategoride incelenmektedir. Bunlar ise sözlü iletişim ve sözsüz iletişimdir. Sözsüz iletişim, genelde fiziksel unsurlardan yola çıkılarak geliştirilen iletişimdir. Belirli bir grupta baskın olan tarafın davranışlarının baz alınarak belirtilebileceği iletişim çeşididir. Belirli bir bölgede ya da grupta hâkimiyet kuran kişi, sözsüz iletişimi de sağlayabilme yetisine sahiptir (Ertürk, 2014: 17). Ancak en önemli iletişim anlayışı

sözlü iletişimidir. Bu durum karşılıklı bir etkileşim olduğunda, daha önemli bir boyut kazanmaktadır. Örnek üzerinden bu husus, tek taraflı olması açısından incelendiğinde, gelişen teknolojilerle de belirtilebilmektedir. Örneğin web siteleri, tek taraflı bir bilgi aktarım kolaylığını sunmaktadır. Ancak günümüzde bu bilgi aktarımlarının karşılıklı olmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenle de tek taraflı bilgi aktarımlarından daha çok tercih edilen bilgilere kapı aralamıştır (Ergüney, 2017: 1479). Bu açıdan iletişimde en önemli unsur, karşılıklı bir etkileşimi benimseyen yeni medya sanatı için verilebilir. İnsanların oldukça kapsamlı etkileşim kazandıklarından yola çıkıldığında, iletişimde çok boyutlu unsurların olduğu görülmektedir. Bu nedenle de yeni medya sanatını öncelikli hale getiren özellikler vardır. Dünya genelindeki herkesle doğrudan iletişim kurma imkânı, bu durumun bir yansımasıdır. Kendi görüşlerinin ifade edilmesi, konu özelinde iletişim sürecini ve kanallarını farklı bir boyuta dönüştürmüştür. Bu nedenle yeni medya sanatı, iletişimin temelini de farklılaştırmıştır.

1.2.3. İletişimsel Faaliyetin ve Eylemin Önemi

İletişimsel eylem, söz eylemleriyle sınırlı kalmayıp, koordineli olarak gelişen eylem tipini belirtmektedir. Buna göre iletişimle beraber eyleme dönüşen hareketler, davranışsal fonksiyonları da kapsamaktadır. Özellikle de bu konuyla ilişkili yorumlar Habermas tarafından geliştirilmiştir. Yıldırım (2006: 249) çalışması doğrultusunda da ifade edilebileceği gibi, dilsel iletişim faaliyetleri ve eylemleri, dilde sınırlı kalan sözlerin, eylemler ile beraber farklı boyutlara ulaşabileceği yönünü simgelemektedir. Habermas bu konuya yönelik değerlendirmesini, iletişimsel faaliyet ve eylemler için bu doğrultuda yapmaktadır. Ayrıca yine Yıldırım (2012: 195) tarafından aktarıldığı üzere, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramı, sosyal dünya ile toplumsal örgütlenişin gerçekleşmesini desteklemektedir. Ancak burada belirli kurallardan da bahsedilir. Bu kuralların kaynakları ve kapsamaları, iletişimsel eyleme normatif ve rasyonel bir boyut kazandırmasıdır. Geçerlilik iddiasından, argümantasyon prosedürlerinden, söylem etiğinden kaynaklı eylem ve faaliyetlerin geliştirilmesi bu kaynaklar ile ilişkilidir. Buna göre iletişimsel faaliyetlerde, iletişim ile eylem arasındaki bağ, belirli kuralları da kapsayıcıdır.

İletişimsel faaliyet ve eylemler, toplumda özellikle de etkileşim odaklı fırsatlar sunmaktadır. Toplumun şekillendirme ve yönetme araçları bu çerçevede gelişmektedir. Diğer yandan insanların olumlu bir etkileşim yapısına geçmesinde en birincil unsur olarak iletişimsel eylemlerin gerekliliğinden bahsedilebilmektedir (Magion, 2015: 157). İletişimsel eylem aynı zamanda, etkileşim içerisindeki yerini, sanat anlayışı için de göstermektedir. Bingöl (2011: 99) tarafından da değinilen anlam, bu doğrultuda belirtilebilmektedir. Sanatın düşündürme ve bilinçlendirme aracı olduğu desteklenmiş ve önemli bir işlevinden bahsedilmiştir. Sanatın gelişmesi ile yeni medya sanatının gelişmesi arasındaki bağ, kitle iletişim araçlarının etkisi ile bağdaştırılmıştır. Ayrıca sanat için bu husus, gelişen iletişimden kaynaklı olarak sanatı yayma ve bilinçlendirme aracında önemli yer edindiğine ilişkindir. İletişimin etkisinden yola çıkılarak sanatın bir diğer işlevi, toplumsallaştırma şeklinde ele alınmıştır. Çünkü toplumsallaştırma, sanatın ortak değerlerini oluşturma ve yaşatma kaygısının bir sonucudur. Buna göre sanat, iletişim, medya, toplumsallaştırma gibi konular, iletişimsel eylem ve faaliyet göstergelerinde önemli birer değerlendirmelerdir.

1.2.4. İletişimin Varlığında Egemen Olan Açıklamalar

İletişime yönelik değerlendirmeler insanlar tarafından, belirli dönemlerde ülke bazında dayatmalara ya da kabul görülen unsurlara göre değişmiştir. Örneğin burada belirtilebilecek en önemli unsurlardan birisi, iletişim araçlarının zamanla değişmesi ve gelişmesi şeklinde açıklanabilir. İletişim araçları günümüze kadar oldukça kapsamlı süreçlerden geçmiştir. Bu süreçler ise, iletişime ve iletişim kaynağına yön vermiştir. İnsanların iletişim kurma şekillerinin nitelikleri de zamanla değişime uğramıştır. Buna göre iletişimde önemli olan unsurlar, insanların zamanla iletişimi algılama ve yansıma farklılıklarını da kapsamaktadır. İletişim ile belirtmek istenen unsur ise burada, mesajdır. Mc. Luhan, “mesajın aracı kendisidir” şeklinde bir değerlendirme yapmış ve iletişimin kaynağının da bir mesaja dayalı olabileceğini vurgulamıştır. İnsanların hem ilişkilerinde hem de eylemlerinde, istedikleri mesajları ulaştırmak istemeleri yönünden buna bakıldığında, iletişimde egemen olan faktörün mesaj ile olabileceği ve bu mesajın

dönemsel olarak farklılık kazanabileceği vurgulanabilir. Örneğin iletişim kaynağında sadece sözlü mesajın benimsendiği dönemler olmakla birlikte, sözsüz mesajın da etkin olduğu süreçler vardır. Sözlü iletişimde özgür bir düşüncenin yayılma düzeyi de önemlidir. Çünkü insanların görüşleri ve düşünceleri, iletişimin bir sonucu olarak açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu şekilde insan bütün duygularını da bu doğrultuda kullanabilmektedir (Savaş, 2002: 2-3).

İletişim varlığında egemen olan önemli bir boyut, kitle iletişim araçları ile beraber başlamıştır. Bu yönde yapılan değerlendirmeler genelde, insanlara iletişimde farklı bir kazanımı sunmasıdır. Temelde kitle iletişiminin niteliği, egemen olan kesim tarafından mesajın iletilmesidir. Karşılıklı bir etkileşim söz konusu değildir. Bu yönde bir iletişim, uzun bir dönem insanların tepkilerini ve duygularını tam anlamıyla ifade etmelerini önlemiştir. Belirli bir kitlenin eğitilmesi/yönlendirilmesi olarak da dikkate alınabilecek bu hususlar, egemen güçlerin istedikleri şekilde yönlendirmeleri yapan güçlü tarafın ön planda yer almasına kapı aralamıştır. Egemen güçler, kitleler üzerinde hâkimiyet kurmuşlardır (Kılıç, 2014: 24-25). Ancak yeni medya anlayışı bu iletişimin mantığını daha farklı bir boyuta taşımıştır. Bu ise iletişimin karşılıklı ve etkileşimli olmasından kaynaklıdır. Yeni medya anlayışının bir diğer etkisi, sözlü iletişimin artık yerini yazılı iletişime bırakmasıdır. Haber medyasının ise, yazılı kültürden elektronik bir kültüre çevrildiği bilinmektedir. Bu değerlendirme, Çelik Varol ve Varol (2019: 137-138) çalışmalarında, McLuhan görüşleri kapsamında irdelenmiştir. Buna göre yeni medya anlayışı, iletişim kaynağının değişimini, kültürel yönden de bir değişime sürüklemiştir. Bu ise yeni karma düşüncelerin ve iletişimin, yeni medya anlayışı ile beraber gelişmesinden kaynaklıdır. Yeni medya anlayışının iletişim üzerindeki etkisi bağlamında diğer bir değerlendirme ise Bayrakçı ve Küçükvardar (2019: 50) tarafından yapılmıştır. Yeni medya anlayışının egemen olduğu kuşak, özellikle de Z kuşağıdır. Geleneksel medya araçlarını çok fazla tercih etmeyen bu kuşak, yeni medya ekolojisini benimsemiştir. Geleneksel medyanın çok ilgi çekici bir yanının olmaması, bu konunun temel girdisidir. Çünkü iletişimin karşılıklı sağlanması görüşünden yola çıkılarak bu doğrultuda çalışmaların yapıldığından bahsedilebilmektedir. Ayrıca iletişim döngüsü, yeni medya araçlarını üstün kılmaktadır. Bu gibi durumlar ile

beraber yeni medyanın, iletişim odağında yansımalarının etkin bir düzeye ulaştığı ifade edilebilmektedir.

1.2.5. Teknolojiyle Değişim Gösteren İletişim Yapısı

Teknolojik değişimler temelde, belirli fonksiyonlar üzerinden ölçülmektedir. Bu fonksiyonlar ise öncelikli olarak yenilikçi girdiler ve çıktılar çerçevesinde dikkate alınabilir. Teknolojik değişimlerdeki farklılaşmalarda bu hususlar, söz konusu çalışma süreçlerinin de temel sonuçlarıdır. Ayrıca bu değişim dinamiklerinin sonuçları da etkin bir yer tutmaktadır (Önder, 2006: 41-42). Değişen teknoloji anlayışı sosyal ölçüde de etkisini göstermektedir. İnsanların iletişim yapısındaki temel değişimler, teknoloji ile beraber incelendiğinde, farklılaşma sonucuna işaret etmektedir. Yenilikçi düzlemde sosyal medya olgusu, internetin kullanım alanlarını oldukça farklı düzeye ulaştırması bağlamında değerlendirilebilmektedir. Bu anlayış ise insanların iletişim anlayışlarını etkilemiştir (Bulunmaz, 2016: 348). Ancak teknolojinin meydana getirdiği değişim ve insanların bu teknolojileri tercih etme düzeyleri, zamanla iletişimin bir gerekliliği olarak görülse de her yaştan ya da iş anlayışından kaynaklı kesimin etkin bir şekilde teknoloji değişimini benimsediği ifade edilememektedir. Gençler açısından bu durum iyi bir yönde gelişme göstermiştir. Ancak yaş ilerledikçe teknoloji kullanım düzeyinin azaldığı ve iletişimi algılamanın da değiştiği vurgulanabilmektedir. Bu doğrultuda bir çalışma Demir ve Büyükalan Filiz (2018: 149) tarafından yapılmıştır. Teknolojinin kullanım düzeyi ve teknolojiye adapte olma potansiyeli, kıdem düzeyi arttıkça ya da yaş ilerledikçe azalmıştır. Bu şekilde bir değerlendirme, temelde iletişim ve iletişim teknolojilerinde kullanım düzeylerinin, bu yönde şekillendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Teknolojinin tarihsel süreçteki gelişimleri, sözlü kültürle başlayan iletişim yapısını değiştirmiştir. Bunun en önemli örnekleri, sözlü iletişimden yazılı iletişime geçişlerde, daha sonraki süreçte ise yazılı-sözlü-görsel iletişime geçişlerde görülür. İletişime bağlı farklılaşma bu nedenle, teknolojiden de kaynaklı bir gelişim dinamiğini içermiştir. Özellikle teknolojinin modern zamanlardaki etkisi ile beraber, iletişim artık

zaman-mekân bağımlılığının dışına çıkmıştır. Böylece iletişim kaynağı ve dayanağı, bir ihtiyaç olan iletişimin artık bir alışkanlık boyutuna ulaştığını göstermesi açısından dikkate değerdir. Ancak iletişimdeki değişim, tek boyutlu yönden bir değerlendirme değildir. Çünkü insanın da değişimi, bu gelişmedeki etkileri daha belirgin bir boyuta taşımıştır. Örneğin telgrafın iletişime hız kazandırması, telefonun mesafeleri anlamsız boyuta getirmesi, internetin bilgi teknolojisini hızlandırması gibi hususlar, bu yönde önemli faktörlerdir. Teknolojinin iletişim üzerindeki etkisi tüm bu değerlendirmeler bağlamında, yeni medya anlayışının bir sonucuna ulaşmıştır. Sosyal medya ağları ve araçları, bu değişimdeki temel dinamiklerdir (Yayla, 2017: 1-2). İnsanlar bu ağları kullanmakla beraber daha hızlı etkileşim kurmaya ve hızlı yanıt alma arayışına yönelmişlerdir. Bu nedenle internetin ve sosyal araçların/ağların kullanılmasının da belirli nedenleri bulunmaktadır. Değişen teknolojiye adapte olan kesimin özellikle de gençler olduğu vurgulansa da, internet üzerinden her türü bilgiye erişim olanaklarının her yaş kesimi tarafından önemsendiği belirtilebilmektedir. Buna göre değişen teknoloji anlayışı ve bu teknolojinin bilgi odaklı iletişim kapsamı, önemli bir gelişme potansiyeli olarak görülebilmektedir.

1.2.6. Değişen İletişim Anlayışının İnsanlar Üzerindeki Etkileri

Değişen iletişim anlayışı, teknolojik değişimler ile bağdaştırılabilir. Birbirini tamamlayıcı olan bu ölçütler, iletişim anlayışını ve kapsamını da farklı bir boyuta taşımaktadır. İnternet ve teknolojik gelişmelerin özellikle de toplumsal ilerleme için önemli olduğu vurgulandığında, internet mecrasının ve dijitalleşmenin, sadece belirli bir çizgide ilerlediği ve etki gösterdiği söylenememektedir. Özellikle de son yıllarda, sosyal medya oluşumlarında bütün konuşmalar ve tartışmalar, iletişimin de farklı boyuta ulaştığını göstermektedir. İnsanların iletişimlerini artık bir gereksinimin dışında kalmış ve hiç olmadıkları kadar özgürce bir şekilde görüşlerini ifade etmelerine ortam hazırlamıştır. Yeni medya anlayışı ve ortamı da son derece olağan görülen bir iletişim haline gelmiştir. Dijital ortamda ortaya koyulan her bilgi, özgür bir şekilde görüşlerin ve düşüncelerin yansıtıldığı unsurlardan oluşmaktadır. Ancak bu bilgiler bazen mevcut özelliklerin dışına çıkarak ifade edilen bilgiler de olabilmektedir (Çetinkaya, 2018: 7-

8). Özellikle de sosyal medya paylaşımları, özgür bir şekilde yapılan değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu durum ile beraber paylaşımlardaki ifadelerde belirli bir kıstas da yoktur. Bu unsurlar, değişen iletişim anlayışını insanların alışkanlık haline getirdiği ya da gereksinim duymadan iletişim kurmasına etki ettiği bir boyuta sürüklemiştir.

Değişen iletişim anlayışı, insan yaşantısında birçok alanı etkilemiştir. Çünkü yeni iletişim teknoloji ve bu teknolojiler arasında bulunan sosyal medya platformları, insanların fikirlerini paylaşma olanaklarını tanımıştır. Böylece insanlar düşüncelerini herkese ifade edebilmektedir. Fakat özellikle sosyal medya, tepkilerin de verilmesi ve karşılıklı etkileşim olanaklarını sunması açısından tercih edilmektedir. Yeni iletişim teknolojilerinin bağlamı ve kapsamı bu çerçevelerde de belirtilebilmektedir. Değişen iletişim fonksiyonu, bu konularda da etkisini yansıtmaktadır (Kılıç, 2015: 1). Ayrıca diğer bir konu, değişen iletişim anlayışının, yeni medya anlayışı ile beraber kitle araçlarını da farklılaştırmasıdır. Diğer yandan alanların da değişime uğradığı ve sanat, mimarlık gibi alanların farklılaştığı vurgulanabilir. İletişimin bu alanlarla doğrudan bir etkileşimi olmakla beraber, yeni medya anlayışıyla da belirgin bir boyuta ulaştığı ifade edilebilmektedir. Özellikle de sürekli etkileşim halinde olduğu diğer sanat dalları, bu değişimlerden etkilenmiştir (Kırık, 2017: 231-232). Bu konuya yönelik inceleme, bir toplumda değişen iletişim ile beraber insanların da daha farklı metotları benimsemesi yönüyle incelenebilir. Bingöl (2011: 96) tarafından da ifade edildiği üzere, değişen toplumsal ilişkiler, sanat eserlerini de farklılaştırmıştır. Buna göre iletişim, teknoloji, değişimler ve gelişimler, toplum, toplumsallaşma gibi konular birbirleriyle bağlantılı konulardır.

İKİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM SANATLARINA POSTMODERN İLE GENEL BAKIŞ

Araştırmanın bu bölümünde, iletişim sanatları postmodern ölçüde incelenecektir. Bu yönde öncelikle iletişim sanatları ve sanatsal iletişim üzerinde durulacaktır. Ayrıca postmodern algıda iletişim sanatlarına değinilerek postmodern algının ve etkinin boyutlarına değinilecektir. Araştırmanın bu bölümü, ifade edilen bu hususlar çerçevesinde tamamlanacaktır.

2.1. İLETİŞİM SANATLARININ VE SANATSAL İLETİŞİMİN İNCELENMESİ

Sanat yapıtının anlam kazandığı zenginlik, iletişim aracılığıyla gerçekleşir. Ayrıca iletişimin gerçekleştirilmesinin temeli de sanat etkinlikleriyle kurulmaktadır. Çünkü bir sanat eseri, ilk üretim aşamasında ancak kendisine yönelik bir sanattır. Bu nedenle de iletişim sayesinde sanat yaygınlaşmaktadır. Bu açıdan sanatçının iletişime geçmesi gerekliliği, sanatını ortaya koymasını ile beraber gerçekleşmektedir. İletişim sanatlarının temeli de sanatsal iletişim de bu ölçüde etkisini göstermektedir. Bunun bir sonucu olarak sanatsal iletişim tarihinin, ilkçağlardan itibaren zorunlu ve vazgeçilmez olduğu açıklanabilir. Ayrıca iletişim için gerekli olan düşünceler, duygular, gücünü birbirleriyle bağlayıcı ilişkilerle oluşturmaktadır. Diğer yandan sanat eserleri ile ifade edilmek istenen unsur, yalnızca sanata özgü bilgiler değildir. Bilimsel yapıtlar, tarih, ekonomi, dergi, gazete gibi çeşitlerin tamamını kapsamaktadır. Bu nedenle de sanat yapıtlarının önemi ve etkisi oldukça fazladır. Sanatsal iletişim de bu açıdan gerekli görülen unsurdur (Gürten, 2009: 29-30). Ancak burada temel olarak belirtilebilecek unsur, kurulan iletişimin boyutu ve yansımasıdır. 1900'lü yıllardan itibaren yeni medya sanatının geliştiğinden bahsedilebilir. Dünya genelinde yeni medya alanı, teknolojinin sanatsal üretimi de etkilemesine zemin hazırlamıştır. Bu ise sanat anlayışına daha farklı ölçüden yaklaşılmasına etki göstermiştir. Yeni medya anlayışı

ile beraber bu farklılık görülebilmektedir. Sanatın güncel teknolojilerle iç içe olması bunun en önemli sonucudur. Sinema, fotoğraf, baskı, bilgisayar gibi teknolojilerdeki gelişimler, ifade edilen bu değişimlerin bir göstergesidir (Erkayhan ve Çaşkurulu Belgesay, 2014: 1-2). Ancak bu gelişmeler, iletişimin yaygınlaşması kapsamında da değerlendirilir. Çünkü iletişim yapısı değiştikçe sanatsal iletişim ve iletişimsel sanat mantığı da değişime uğramıştır. İletişimin gelişmesi ve yeni medya sanatının etkisini göstermesi, bu gelişmelerin bir göstergesidir.

İletişim sistemi, teknolojideki dönüşüm süreçlerinin yansıması ile beraber sanat, edebiyat gibi alanları etkilemiştir. İletişim gelişmelerinin ve süreçlerinin en önemli sonucu, sanatsal beğeniye de değiştirmesidir. Örneğin barok üslup çıktığı ilk dönemlerde ciddi bir beğeni alırken, sonraki süreçlerdeki gelişimler, beğeni olgusunu farklılaştırmıştır. Bu nedenle modernleşme olgusu, sanatın gelişimi ile iletişimsel yanı arasında bir bağlantı olarak görülebilmektedir (Özkan, 2012: 138). İletişimsel düzeyde sanat, sanatın varlığını ve etkisini göstermede bir araç olarak kabul edilebilmektedir. Özellikle de yeni medya anlayışı ile beraber görsel-işitsel medyaya bağlı değişimler, kitle iletişiminde önemli bir yere sahiptir. Kitleli üretimde en belirgin etki, iletişim alanlarındaki gelişimlerle beraber insanların tercihlerinde yaşanan farklılaşmalardır (Merdeşe, 2017: 53). Bu tür konular ise, sanatsal iletişim ile iletişim sanatlarına yön veren unsurlardır. Teknolojinin etkisi olduğu vurgulanmakla birlikte, yeni medya sanatındaki farklılaşmalar, sanatsal beğeniye artırma odaklıdır. Bu nedenle de sürekli değişen bir sanat anlayışına maruz kaldığından bahsedilebilmektedir.

2.1.1. Sanatsal İletişim ve Temel Bileşenler

İletişim biçimleri her ne kadar değişkenlik ve farklılık gösterse de, konuşma kadar etkin iletişim aracının olmadığı değerlendirilmektedir. Sözlerin etkileri, iletişim anlayışını da oldukça farklı bir profile ulaştırmıştır. Çünkü sanat bir anlamda, karşıdaki kişiyle konuşmayı ifade etmektedir. Sanatsal iletişim de temelde bu açılarından dikkate alınabilmektedir. Sanatsal iletişim ayrıca, coşkuların ve düşüncelerin aktarımlarının sağlandığı bir sanatı simgelemektedir. Bu nedenle iletişimin ilk adımı, sanatçıdır.

Sanatı ile beraber farklı safhalardan geçerek seyircisine ulaşmaktadır. İletişim bu kapsamda sürekli olarak alıcı ve verici arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır. Yani iletişimdeki devamlılık, sanatsal iletişimin temel yansımasıdır. Diğer bir durum ise sanatsal iletişimdeki etkileşimdir. Kişiler arasındaki etkileşim gibi sanatsal iletişim de farklı bileşenleri kapsamaktadır. Bunlar ise aşağıda maddeler halinde sıralandıkları şekliyle belirtilebilmektedir (Aşkar, 2011: 9-12):

- İletişim planlayıcıları: Sanatsal içerikler belirli kodlamaları içermektedir. Bunlar genelde iletişim planlayıcılarıdır. Teknik ekip, besteci, sanatçı, yaratıcı ekip gibi ifade edilebilmektedir.
- Sanat yapıtı: Sahne sanatlarında amaçlanan performans, tüm göstergeleri ve anlam yüklü biçimlenmiş içerikleri çevrelemektedir.
- İletici aracı: İleticilerin hızlı ölçekte gönderilmesi, insanların günümüzde sanatsal iletişim için en gerekli gördüğü unsurlardır. Çünkü sanatsal iletişimin kapsamı, hedef kitleye ulaştırılması kadar dönüşlerin de alınması gerekliliği şeklinde belirtilebilmektedir.
- Seyirci ya da alıcı: Sanatın sunulduğu taraf, aktif katılımcıları kapsamaktadır. İleticilerin de ulaştırılması istenilen tarafı belirtmektedir.
- Estetik unsurlar: Sanatın kişiye ulaşması ile beraber yargılar ya da beğeniler, estetik kapsamda ölçülmektedir. Özellikle de yeni medya anlayışının sonucu olarak canlı çekimler, iletişim sürecinin yönünü ve performans niteliğini farklı bir boyuta taşımaktadır. Olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler, doğrudan bir etkileşimin kurulduğu hususları çevrelemektedir. Bu nedenle de değerlendirme ve yorumlama süreçleri, sanatın etkisine bağlı olarak doğrudan yansımaktadır. Sanatın kalitesi olarak da bu tür unsurlar önemli görülmektedir.

İfade edilenlerden yola çıkılarak sanatsal iletişim öğelerinin, iletişim ölçüsünde yaşanan değişimleri etkilediği vurgulanabilir. Buna göre iletişimin, sanatın gelişimine, değişimine yön verdiği belirtilebilmektedir. Özellikle gelişim ve değişim mekanizması açısından bu tür konular, yeni medya anlayışının hızlı bir iletişime sağladığı katkıları önemli kılmaktadır. Ancak temelde estetik yargıların fazlaca değişmesi de söz konusu

olduğu için riskleri vardır. Özellikle de insanların sürekli olarak yargılarının değişime uğraması yönüyle değerlendirme yapıldığında, değişen teknolojiyle beraber sanat ve sanatsal iletişim düzeyinin de etkilendiği belirtilebilmektedir. Çünkü sanat ve sanatsal iletişim, sürekli bir farklılıkların olduğu anlamsal çerçevede kabul edilmektedir. Yeni bir sanat anlayışının, yeni medya özellikleri ile etkin bir şekilde kalabileceği ifade edilememektedir. Bu tür durumlar ise riskli bir ölçüde, sanatsal iletişim anlayışına zarar vermektedir. Postmodern algısından bakıldığında da bu husus kapsamlı şekilde dikkate alınabilecek özellikleri yansıtmaktadır.

2.2. POSTMODERN BAKIŞ AÇISINDAN SANAT VE İLETİŞİM

Postmodern özellikler, sanat üzerinde etkisini iletişim kapsamında fazlasıyla göstermektedir. Bu özelliklerin paradigması, gelişim ve değişim odaklı stratejiler çerçevesinde belirlenmektedir. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse, postmodern özelliklerin sanata yansması, sanat anlayışlarını ne ölçüde etkilediğine değinmeyi gerektirmektedir. Postmodern dönem önemi, teknolojik gelişmelerle beraber yaşanan değişimlerin ve dönüşümlerin, iletişim alanındaki etkisinden yola çıkılarak ortaya çıkan özgürlüğün yansması olmuştur. Çünkü bu sanat ölçüsünde özgürlüğün mantık ile eşgüdümlü olduğu, modern dönem tamamlanmıştır. Tamamıyla kaotik olarak ifade edilen postmodern dönem başlamıştır. Postmodern anlayışı ve dönem, sanat kavramı için de önemli bir konudur. Sanat algısının, postmodern anlayış ile beraber değişime uğradığı görülmektedir. Postmodern anlayışı ile beraber değişime uğrayan genel faktörler, aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır (Okat Özdem ve Geçit, 2013: 153-155):

- Düzensizlik ve kaos hâkimdir.
- Belirsizlik ve şüphecilik esastır.
- Post-fordizm ve büro anlayışı hâkimdir.
- Tarz ve yüzeysellik fazla orandadır.
- Durağanlık fazla düzeyde olup, temelde 'bugün' anlayışı hâkimdir.
- Türdeş yapıda olmayan, çoğulcu bir anlam vardır.

- Eşitlik hâkim olup, gençlik olgusu da fazladır.
- Performans oranı yüksek olmakla birlikte, taklit de fazladır.
- Benmerkezci bir anlayış vardır.
- Katılımlar fazladır, ancak parodi olayları da artmaktadır.
- Uygunsuzluklar yüksek oranda olup, şans algısı/anlayışı vardır.

Maddeler halinde sıralanan özelliklere, postmodern algısı ve sanatı üzerinden bakıldığında bu konuya örnek, görsel sanatın farklılaşması açısından verilebilir. Modernist sanat estetiğinin etkilenmesi, farklı şekillerde yorumlanan sanat anlayışının meydana gelmesine neden olmuştur. Diğer deyişle Picasso, Klee, Duchamp, Kandisky gibi kişiler, görsel sanatta estetik anlayışını fazlasıyla sorgulayan kişilerdir. Bu bağlamda birbirlerinden farklılık taşıyan yorum ve ölçütler geliştirilmiştir. Örneğin modern sanat anlayışı seçkin bir anlayışı ve yaratıcılığı özgünleştirme yolunda iken, pop-art bu anlayışa karşı olarak gelişmiştir. Bunu değerlendirme sırasında genel olarak kabul edilen unsur ise, Paul Crowther tarafından belirtilen şu ifadeyle desteklenmiştir: “Sanatın yaşama yön verme veya yaşamı eleştirme gibi bir işlevi yoktur.” Pop-art sanat anlayışı, postmodernizmin sanat anlayışındaki ölçütlerinden birisidir. Bu sanat anlayışında Andy Warhol, postmodernizmin de önde gelen kurucularından birisi olarak modern sanata tepki olan eserler geliştirmiştir (Ülger, 2016: 8). Görsel 2.1’deki *Marilyn* çiziminde buna bağlı değerlendirme, pop-art anlayışı kapsamında yapılabilir.

Görsel 2.1: Andy Warhol’dan *Marilyn* çizimi, 1967

Kaynak: Ülger, 2016: 8

Andy Warhol pop-art gösterimi incelendiğinde, hem sanat anlayışı hem de postmodernizm akımındaki konumuna bakılabilmektedir. Örneğin Toptaş (2017: 433) tarafından pop art, sanatın çok farklı boyutlarla algılanabileceği, daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi ve hem kültürel hem de toplumsal yapılarda gelişme gösterebileceği globalleşme izlenimini kapsamaktadır. Toplumun daha hızlı şekilde etkilendiği bir sanat özelliğindedir. Bu doğrultuda yapılan değerlendirmelere ek olarak, pop art için olumsuz ifadeler de geliştirilmiştir. Kuş (2019: 1006) tarafından pop-art için yapılan ifade baz alındığında, pop-art akımının kitlesel düşük bir kitlesel metalaştırma olduğu değerlendirilmiştir. Postmodern sanat anlayışı üzerinde bu hususlar, sık olarak gelişen olgulardır. Seri üretimlerde ve kültürlerde metalaştırma konusuna fazlaca vurgunun, pop-art için yapılabileceği dikkate alınmaktadır.

İfade edilen değerlendirmeler, postmodern algısının sadece sanat üzerinden post-art için geliştirildiği hususlardır. Postmodernin iletişim odağındaki temel anlayışı, Okat Özdem ve Geçit (2013: 156) tarafından insanlar arasındaki iletişimi güçlü kılan bağlantısı ile belirtilebilir. Başka değerlendirme ise postmodern sanatta sanatın, basit bir imgeleme yöntemi olmaktan çıkarılmasıdır. Bir sanat eserinin anlamı, o sanat eseri için geliştirilen yorumlardır. Yapılan bu değerlendirme ise iletişimi, postmodern algısı içerisinde olmazsa olmaz faktörler arasına koymaktadır. İletişim ve sanat anlayışının birleşimi, postmodern olgular içerisinde yer almaktadır.

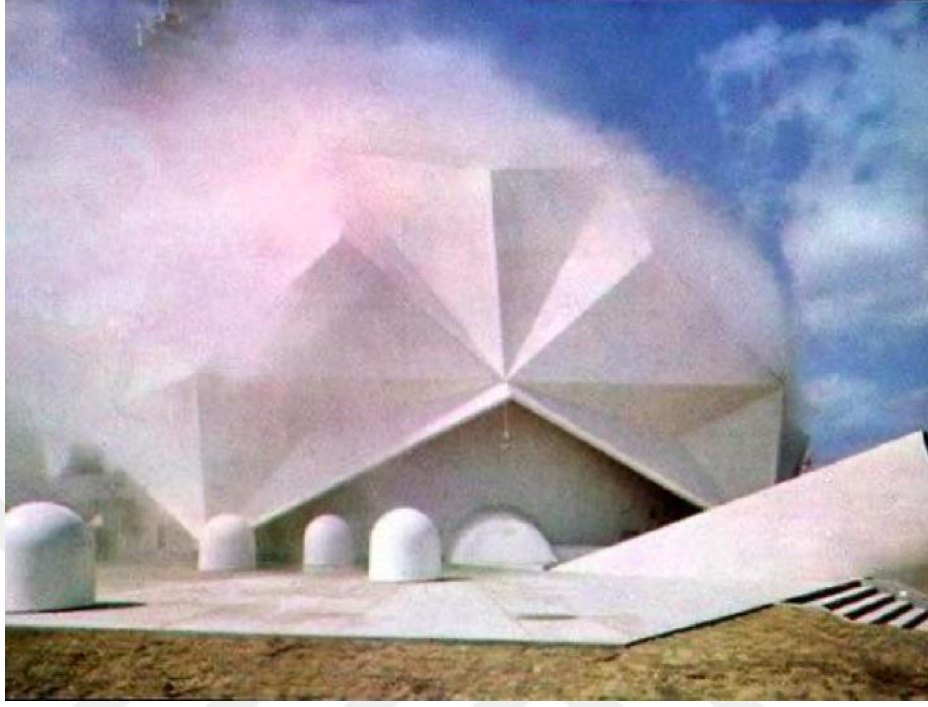
2.2.1. İletişim Sanatları Üzerinde Postmodernizmin Etkisi

İletişim sanatları, postmodern anlayıştan fazlasıyla etkilenen sürecin içerisine girmiştir. İletişimin gelişim ve dönüşüme bağlı şekillenmesi, postmodern anlayışta alışılmışın dışında çalışmaların başlamasına ortam hazırlamıştır. Sanal iletişim de bu hususlarda öncelik taşımıştır (Karabıyık ve Özgeren, 2010: 3-4). İletişim sanatlarının postmodern anlayışla irdelenmesi ilk olarak kitle iletişim araçları anlayışından yola çıkılarak değerlendirilebilmektedir. Kitle iletişim araçlarında verilen imajlar, kendi deneyimlerimizin üstünde bir anlayışı destekleyen imaj şeklindeymiş gibi izlenim vermektedir. Marshall McLuhan tarafından yapılan kitle iletişime ilişkin bu görüş baz

alındığında, iletişim sanatlarının da temel özellikleri ortaya koyulmuş olmaktadır. Bu husus ayrıca kitle iletişimin postmodernizm anlayışını da yansıttığı yönüyle yapılan değerlendirmeyi kapsamaktadır. Çünkü postmodern anlayış, iletişimin etkisinin artması ile beraber iletişim sanatlarının farklılaşmasına ya da yeni sanat anlayışlarının başlamasına kapı aralamaktadır. Bu nedenle iletişim sanatları üzerindeki temel unsur, postmodern anlayış ile beraber şekillenen süreçleri kapsamaktadır. Başka bir ifade ise, postmodern anlayışın yaygınlaşmasına neden olan kriterleri için yapılabilmektedir. Bu durum, herhangi bir sınırlılığın olmadığı ve sanat anlayışı olarak görülen ölçülerin yeni sanat akımlarını geliştirdiği anlayışı olarak değerlendirilebilir (Teker, 2012: 4-5).

İletişim sanatlarındaki değişimler, teknolojinin sanata olan etkileri açısından da incelenebilmektedir. Teknoloji ve sanayi üretimlerindeki değişimler, kaotik çalışma süreçlerinin de başlamasına zemin hazırlamıştır. 1950-60'lı yıllarda iletişim ve bilişim teknolojilerindeki değişimler, elektronik donanımlı araçların iletişimsel kapasitelerine bağlı yaşanan artışlar, dünyayı görsel anlamda da etkilemiştir. Televizyon, bilgisayar ve video gibi elektronik donanımlar, bu görsel anlamın farklılaşmasında en önemli unsur olarak görülebilmektedir. Mikro teknolojik donanımlar, elektrik çağının her alan için farklılaşmalarının görüldüğü çağdır. Sanat gelişimleri ve ilerlemeleri de bu çağ ile beraber farklılaşmıştır (Toksöz Şahiner, 2002: 105). İletişim sanatlarındaki değişimler, aynı zamanda etkileşimlilik kavramını gündeme getirmektedir. Bu durum teknoloji ile beraber izleyici katılımının da geliştirilmesi anlamını taşımaktadır. Örnek üzerinden deneysel dans çalışmalarının en önemli isimlerinden John Cage müziği, bu konu için verilebilmektedir. Bu grubun ismi, Sanat ve Teknoloji Deneyleleri olarak bilinmektedir ve 1966 yılında kurulmuştur. Grubun çalışmaları, sanatçılarla mühendislerin ortak çalışmalarının bir sonucudur. Gerçekleştirilen en büyük çalışma ve katılım ise, Expo 70'de yer alan Pepsi Pavilion'dur (Teker, 2012: 16-17). Görsel 2.2'de gösterildiği yönüyle dikkate alınabilmektedir.

Görsel 2.2: Sanat ve Teknoloji Deneyleri grubu, Expo 70

Kaynak: Teker, 2012: 17

Sanat ve teknolojinin birleşiminin yansıtılmaya çalışıldığı bu şekil üzerinde de görülmekle birlikte, karma çalışmaların yapıldığı belirtilebilmektedir. Çünkü sanat yapıtında temsil olanakları farklılaşmıştır. Elektronik çağda geniş mecralar, mekanik çağ olarak yansıtılmıştır. Görsel 2.2, “Mekanik Çağın Makinenin Görüşü” adlı sergisinden alınmıştır. Sanat yapıtlarındaki değişimlerin bu kadar hızlı şekilde yansıtıldığı çalışmalar, Şahiner (2008: 191) tarafından da dikkate alınan iletişimsel cihazlardaki yoğunluğun sanat üzerindeki etkileri olarak belirtilebilmektedir. Postmodern anlayış kapsamındaki çalışmalar, post-endüstriyel dönemdeki yükselişlerdir. Teknolojik veri ve belirli bir tarzda makine estetiğine yapılan göndermeler, sanat yapıtlarının yerini, video ve bilgisayar ortamlarına bırakarak yeni temsil olanaklarını yansıtmaktadır. Bu açıdan sanat yapıtları ve çalışmalar arasındaki etkileşim, iletişim araçlarının bir etkisi olarak kabul da edilebilecek dayanaklarını yansıtmaktadır (Teker, 2012: 17).

Yapılan değerlendirmeler, postmodernizmin iletişim sanatları üzerinde etkisini göstermede önemlidir. Çünkü iletişim sanatları, özellikle 1960'lı yıllardan günümüze kadar belirli değişimlerin yansıdığı sanat akımlarını kapsamaktadır. Yeni medya ile beraber ise bu durum, etkisini en önemli ölçüde hissettiren anlayışa dönüşmüştür. Çünkü iletişim sanatları sürekli değişimlerin yaşandığı gelişmelere maruz kalmıştır. Bu ise geçiciliğin sanatta oluşmasına etki göstermiştir. Postmodern sanat akımlarının sanat için konumları, bu doğrultuda yapılabilecek değerlendirmelerden yola çıkılarak gelişme kazanmaktadır. Ayrıca teknolojideki değişimler etkisini artırdıkça sanat akımlarının da daha farklı ölçütlere ulaştığı ifade edilebilmektedir.

2.2.2. Sanatsal İletişimde Postmodern Algı

Sanatsal iletişimin postmodern anlayış üzerinden farklılaşması konusu, görsel kavramı açısından daha belirgin ölçüde incelenmiştir. Görsellik, algıların ve bilgilerin farklı düzeylerde bir araya getirilmesine yardımcı olmaktadır. Anlam ve etkisi ise internet, renk, logo, bilgi ve fikir odaklı çalışmaların tamamı açısından önemli bir konu haline gelmiştir. Görsel okuryazarlığının artması ve sanatsal iletişim üzerindeki etkisi, ciddi oranda çalışmaların yapılmasına ortam hazırlamıştır. Bu konu özellikle de grafik tasarım ve afişler açısından değerlendirilebilir. Postmodern algının sanatsal iletişim üzerinden etkisi bu doğrultuda şekillenmektedir (Güzeloğlu ve Akşit, 2010: 12). Bu konuya ilişkin başka bir değerlendirme, Uncu ve Çalışır (2017: 327) tarafından geliştirilmiştir. Grafik tasarım için geliştirilen iki temel soruna dayanarak yorumlar yapmışlardır. Bu yorumlamalardan ilki, grafik tasarımın sanatın dalı olarak görülme düzeyidir. Bu ise grafik tasarımın bir pazarlama aracı olan reklamsal boyutu ile ilişkili dikkate alınmıştır. İletişim iş dünyasının bir sonucu olarak kabul görmüştür. Bu durum tasarımın sanatsallık boyutuna değinmeyi önemli kılmaktadır. Grafik tasarım böylece sanat alanı içerisinde olup olmama anlayışına göre etkisini yansıtan sanat akımıdır. İkinci yorumlama ise, tasarımın artık teknolojinin de gelişimi ile değişime uğraması anlayışıdır. Grafik tasarım, görsel iletişim kavramına dönüşmeye başlamıştır. Sanatsal iletişimin bir sonucu olarak bu değerlendirme yapılabilmektedir. Ayrıca toplumsal, sosyal ve kültürel olgular da bu kavram içerisinde yer edinmektedir. Dil ve kültür

arasında iletişim kodları oluşmaya başlamaktadır. Tüm bu değerlendirmelere yorumlar geliştirmek için Görsel 2.3 gösterimine bakılabilir.

Görsel 2.3: 18. eğitim fuarı için Wolfgang Weingart tarafından hazırlanan afiş

Kaynak: Güzeloğlu ve Akşit, 2010: 16

Afiş örneği, 1978 yılında grafik tasarımın Weingart görüşüne bakılarak geliştirilebilecek yorumlamalarıdır. Düzen ve anlaşılabilirliğin sorgulandığı bu çalışma örneği, görsel efektlerle dolu, sezgi odaklı ve neşeli bir üslubu yansıtmaya odaklı görülebilmektedir. Farklı yazı karakterleri, geniş espas anlayışından yola çıkılarak yeniden uyarlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca mizahi anlatım, görsel içerisinde etkisini yansıtmaktadır. Grafik tasarımın görsel iletişim kavramı içerisinde edindiği yer ve oluşturduğu izlenim, dışavurumcu bir anlatımın egemen olduğu unsurlardır. Diğer

yandan Weingart çalışmaları sadece basit bir anlatım tekniği olmakla kalmamıştır. Bu üslup, postmodernist anlayışın gelişmesinde en önemli araçlardan birisi olarak kabul edilmiştir (Güzeloğlu ve Akşit, 2010: 16). Yeni ve farklı görsel efektlerin günümüzde, yeni medya kavramıyla da daha farklı çalışmaların olmasına ve sanatsal iletişimde yer almasına kapı araladığı yönüyle değerlendirilebilmektedir. Başka bir husus ise, sadece bu konu ile sınırlı kalmayan sanatsal iletişimin gelişmesidir. Karşılıklı etkileşim, yeni medya ile beraber artış göstermiştir. Çizimlerin ve tasarımların da bu yönde etkileşim odaklı olması, benzer tartışmalara kapı aralamıştır. İletişimin etkisi, farklı ve değişim gösteren tasarımlara, postmodern algı içerisinde yer vermiştir.

2.2.3. Sanatsal İletişimde Sanat Eseri, Sahne ve Postmodern Anlayış

Sanatsal iletişimin postmodern anlayışta en önemli yansımalarından birisi de sahne performansı için verilebilmektedir. Özellikle de sahne tasarımları ve oyunları, sadelik ve nesnelliği ön plana çıkaran minimalist üslubun oluşmasına zemin hazırlar. Sıra dışı yöntemlerin kullanımı için örnek Samuel Beckett, Claude Simon, Franz Kafka için verilebilmektedir (Aynacı, 2015: 103). Örneğin Samuel Beckett'in *Godot'yu Beklerken* eseri dikkate alınabilmektedir. Beckett'in, sahne süresince farklı izlenimleri yansıttığı ve konuşmaları geliştirdiği bu eserinde, Vladimir ve Estragon karakterlerinin bekleyişi, farklı bir konuşma tarzı ve üslup içerisinde aktarmaya çalışmaktadır. Ancak sahnede gösterimler oldukça az olup, sadece konuşmalar üzerinde bir ilişkin kurgusu hâkim olmuştur. Bu nedenle sanatsal iletişim böylece, seyircisi ile beraber kurgulanır. Sanatsal iletişimin postmodern anlayışta en belirgin yansıması, bu örneklerden yola çıkılarak ifade edilebilmektedir.

Samuel Beckett'in sanat anlayışına yönelik verilen bu örneğin yanı sıra, Bal (2015: 127) tarafından da yapılan bir değerlendirme önemlidir. Buna göre postmodern anlayışta eserler ve sahneler, şizofrenik ruh hali olarak yansıtılmakla birlikte, üslup ve duyarlılık kaybı yaşamaktadır. Duygusal etki kaybının fazlasıyla yaşandığı ve hissi olarak duyarlılığın kaybedildiğinden bahsedilebilmektedir. Ancak bu durum duygudan yoksun kalınması anlamını da taşımamaktadır. Duygular boşlukta salınır bir boyuta

ulaşmaktadır. Aslında bu değerlendirmelerden yola çıkıldığında, postmodern anlayışın sanat eseri ve sahne için etkisi, coşkuyla izlemede söz konusu olmakla birlikte, geliştirilebilecek sonuçlar, genelde okuyucuya ya da izleyiciye bırakılmaktadır. Bu husus hem sanat eseri hem de sahnede sanatçının izleyicisiyle kurduğu iletişim için vurgulanabilecek unsurlardır. Buna ilişkin başka bir değerlendirme şahin (2011: 8) tarafından da değinilen eklektik nesnelere uzerinden ifade edilebilmektedir. oğulcu ve eklektisist anlayış, postmodern sanatta belirgin düzeye gelmiştir. Özellikle de güzel sanatlarda ironi, kolaj, taklit gibi teknikler, eserlerde yeni orijinalliği sağlayabilme için ortaya koyulmaktadır. İnsan fikirlerinin geliştirilmesi ya da düşünce yapısının daha iyi şekilde kurgulanması, postmodern sanat ile beraber sanatsal iletişimde etkin olarak gösterilmeye çalışılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POSTMODERN AÇIDAN YENİ MEDYA SANATININ ARAŞTIRILMASI

Araştırmanın bu bölümünde, yeni medya kavramı üzerinden yoğunlaşma gösterileceği için internet sanatına ve kapsamına değinilecektir. Yeni medya teknolojileri ve sanat ilişkisine bakılarak, örnekler üzerinden konu işlenecektir. Postmodern anlayışta yeni medya ve sanat olgusunda postmodernizm ilişkisinden yola çıkılarak değerlendirmeler yapıp, bu bölüm tamamlanacaktır.

3.1. SANAT ANLAYIŞINDA YENİ MEDYA VE POSTMODERNİZM

Yeni medya sanatı, teknolojinin itici gücüyle şekillenmektedir. Ancak bu sanat anlayışına postmodern ölçüyle bakıldığında, yeni medya anlayışının modernlik olgusu etrafında şekillenen yapısı dikkate alınmalıdır. Modernlik anlayışına bir karşıt olarak gelişen postmodernizm, sanatın bir dar kalıp içerisine sıkıştırılmasına aykırı bir bakış açısı geliştirmiştir. Ayrıca Şahin (2012: 91) tarafından da ifade edildiği üzere, modernizm anlayışına tezat oluşturacak düzeyde bir sertlik taşımaktadır. Bu bakış açısı ile beraber her yeni düşünce ve fikrin de sanat olarak görülebileceği yönü geliştirilmiştir. Buna ilişkin anlayış, modernlikten postmodernliğe geçişin nitelikleri yönüyle bakılabilmektedir. Modernizmin izdüşümünden esinlenerek geliştirilen postmodernizm unsuru, Özel (2012: 31-32) tarafından da dikkate alındığı üzere, modernliğin kabul ettiği her şeye karşıt fikir olarak şekillenen yapısının mevcut olmasıdır. Bu açıdan bakıldığında yeni medya anlayışı, modernizmin sanat açısından dar kalıbının ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bir form olarak şekillenmeye devam etmektedir. Buna göre sanat sadece belirli bir kalıp ile sınırlı kalmamıştır. Ayrıca sanat, modern düşünce görüşü dâhil olmak üzere, birçok alanda kullanılmaya ve sanat olarak adlandırılmaya çalışılmaktadır. Video sanatı, sergi sanatı, festival sanatı gibi

sanat alanları, internet ortamında sanatın yaygınlaştırılmaya çalışıldığı ve insanlarla etkileşimlerin kurulmaya çalışıldığı ortamlar olması yönüyle önemlidir. Çünkü yeni medya anlayışı içerisinde etkileşim konusu, iletişim sanatı olarak da değerlendirmelerin yapılabileceği bir alan olması açısından dikkate değerdir.

3.1.1. Sanat Üzerinde Postmodernlik Etkisi

Postmodernizmin sanata ilişkin değerlendirmeleri, anti-modernist bir tavırda gelişmiştir. Postmodernizm bu yönüyle modernizme ait olan eklektik yapı, özgünlük, üslup, nitelik gibi özelliklerinden ziyade, kaosun olduğu ve kuralsızlığın ön planda yer aldığı anlayıştır. Postmodernizm ölçüsünde sanatçıların benimsediği bu hususlardan yola çıkıldığında yeni biçim ve tecrübeler, yaratma odağında sanatın oldukça karmaşık bir yapıya dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum ise artık günümüzde, sanatların dönüşümü konusunu gündeme getirmektedir (Bal, 2015: 120; Şahin, 2012: 93). Buna yönelik bir gösterim Görsel 3.1’de gösterilmektedir.

Görsel 3.1: Jeff Koons’un *Pembe Panter* porselen çalışması, 1988

Kaynak: Şahin, 2012: 100

Pembe Panter New York Modern Sanatlar Müzesi’nde yer almaktadır. 1988 yılı çalışmasının temelleri, 1960’lı yıllar içerisinde gelişme kazanmaya başlayan popüler kültür eksenini etrafında şekillenmiştir. Sanat üzerinde etkin olan postmodernlik

anlayışı da bu yönde net olarak görülebilmektedir. Birçok alanda sanatçılar, popüler kültürü harmanlama çalışmalarına yönelim göstermişlerdir. Burada vurgulanabilecek özelliklerden diğeri ise, popüler kültürün kendi estetiklerini katmaya başlayıcı özelliği şeklinde dikkate alınabilir. Ayrıca postmodernizm içerisinde estetik, Bal (2015: 122) tarafından da değinilen, sanatın biçimsel görüntüsünü modernizm anlayışından ayıran yönü olarak belirtilebilir. Modernizm, romantik anlayıştan uzak sanatın hâkim olduğu tutuma sahipken, postmodernlik ile beraber bu tutum değişmiştir. Bu doğrultuda sanat üzerinde postmodernizm etkileri, modernizmin belirli açılarda sınırlandırdığı sanat anlayışına kural tanımazlık, kaos, özgün olmama gibi özellikleriyle romantizm, farklı üslup, farklı nitelikler, estetik gibi özellikler ile ilişkilendirilen daha farklı çalışmaların yapılmasına ortam hazırlamıştır.

3.1.2. Postmodern Sanatın Özellikleri ve Günümüz

Çağımızda en önemli değişimler, iletişim odaklı yaşanmaktadır. İletişim yapısı ve anlayışı, iletişimin metne yönelik geliştirilme ölçüsünü görselliğe bırakmıştır. Bu nedenle görselliğin hâkimiyet kurduğu sanatsal gelişmeler de fazlasıyla yaşanmıştır. Ayrıca görsel sanatlar bu gelişmeler doğrultusunda, görsel kültür kuramına da zemin hazırlamıştır. Postmodernlik anlayışında sanatın genel özellikleri de farklılaşmıştır (Mamur, 2014: 59). Bu özellikler arasında ise günümüzde, yeni tutum ve davranış tarzları gelmektedir. Daha geniş ölçüde teknolojik, politik ve sosyal değişimler, sanat akımının bir parçası olmuştur. İnternetin sanatsal imgenin temini olmasından dolayı, sanat ve tasarım çalışmaları da, teknolojik değişimlere bağlı yaşanmıştır. Sanata ilişkin yaşanan değişimler ve sanat çeşitliliği, çok boyutlu bir kavram olarak yansımaktadır. Postmodern üzerinde de temel uğraşlar, bu doğrultuda ifade edilebilecek özellikleri temsil etmektedir (Kuş, 2019: 1003).

Postmodern sanatın günümüze etkileri resim, heykel, grafik, felsefe, mimarlık gibi çok çeşitli alanlarda kendisini göstermiştir. Postmodernizmin bu sanat anlayışları içerisinde yer edinmesine ilişkin ilk katkı, tanım ve ifadeleri değiştirme görüşünden kaynaklıdır. Sanat anlayışları içerisinde birbirini takip eden bu gelişmelerin boyutu ve

ölçüsü ise, postmodernizmin genelde ‘gelişmiş modernizm’ şeklinde adlandırılmasına kapı aralamıştır. Sanatsal formların bu görüşler doğrultusunda yeniden şekillendirilen yapısı ile günümüze taşınmıştır (Şahin, 2013: 235). Teknolojinin ve internetin gelişimi ile beraber ise bu sanatsal değişimler ve formlar, yeni medya sanatı ve iletişim sanatı ekseninde, yeni eklettik değişimlere ortam hazırlamıştır. Farklı sanatsal çalışmalar, bu değişimlerin birer ölçümleri olmuştur. Postmodernizmin sanata etkileri, teknoloji ve iletişim anlayışı ile beraber her alana ilişkin değişimlerin yaşandığı çalışmalar olarak kabul edilmiştir.

3.1.3. Sanat Anlayışında Sanat Akımlarının Yeri ve Önemi

Postmodernizmin, modernizme karşı çıkan bir akımı simgelemesinden dolayı, belirli sanat akımlarının da gelişmesinde yeri ve önemi olduğu vurgulanabilmektedir. Postmodernizm akımının temel mantığı, edebiyat ve sanat alanlarında yaşanan temsili özgürleşmeyle beraber insanın temel yargılarından kurtulmasını, özgürleşmesini, yeni ve özgün eserler geliştirebilmesini ve bağımsızlaşmasını destekleyen bir sanat akımı özelliğindedir (Okat Özdem ve Geçit, 2013: 153-154). Postmodernizmde sanat akımı, Baudrillard (2005: 72) tarafından vurgulandığı üzere, Fütürizm ve Dadaizm gibi düşünce ve sanat akımlarının etkisiyle beraber gelişmiştir. Ayrıca bu sanat akımlarının etkisinde, modernizmde ilişkisel bağlam olan iki boyutlu yüzey ve biçimcilik olayı, eleştirel bir hareketle karşılanmıştır. İki boyutlu yüzey ve resim üzerinde gelişmeler, sanat eserinde daha farklı ve çarpıcı ürünlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Toplumsal olayda çalışmalar ayrıca, biçimsel ve estetik arayışların birer göstergesi olmuştur. Böylece postmodernist sanat akımı ve anlayışı, modernizm sanatının daha farklı bir yansıması olmuştur. Postmodernizm sanat akımları ve fikir dünyası bu yönde önemli bir değerlendirmedir. Buna karşı olarak geliştirilen bir resim örneği ise, Görsel 3.2’de gösterilmektedir.

Görsel 3.2: Postmodern resim çalışması

Kaynak: Okat Özdem ve Geçit, 2013: 156

Postmodern resim örneği doğrultusunda geliştirilebilecek bir değerlendirme, postmodern sanat akımlarının iki boyutlu bir tuvalden üç boyutlu ve daha farklı bir resim anlayışını ortaya koymasına ile şekillenmiştir. Buna yönelik bir incelemede ilk olarak modernizm sanat anlayışının benimsediği unsurlar dikkate alınabilir. Modern sanat anlayışı ve akımlarının gelişmesi, teknolojik değişimlerden etkilenmiştir. Ancak bu etkilenmeler, sadece sanat üzerinde olayları vurgulama ile açıklanamamaktadır. Örneğin, Yayman Ataseven (2018: 1024) tarafından da değinildiği üzere, kitle iletişim ve baskı tekniği değişimleri, modernizmde hız ve değişim duygusunu ifade eden empresyonizm akımına ortam hazırlamıştır. Bu sanat akımı, izlenimle beraber uyarılan duyuların, duyulduğu şekliyle üretilmesini belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında sanat anlayışında yaşanan gelişmelerin modernizm akımı üzerindeki etkisi, teknoloji ile sanatın birleşiminden farklı bir anlayışla gelişmiştir. Ancak postmodern sanat akımı değişimleri, teknolojinin de kullanıldığı ve günümüzde iletişim sanatlarının da etkin hale geldiği sanat akımını benimsemektedir. İfade edilenler doğrultusunda postmodern sanat akımları, aşağıda sıralanmaktadır (Okat Özdem ve Geçit, 2013: 157-161):

- Pop art,
- Kavramsal sanat,
 - Süreç sanatı,
 - Fakir sanat,
 - Performans sanat,
 - Gövde/vücut sanatı,
 - Fluxus hareketi,
- Yeni kavramsalcılık.

Maddeler halinde ifade edilen akım çeşitleri, postmodernin gelişmesi ile beraber başlayan ve devam eden gelişmeler neticesinde farklılaşan değişimlerdir. Bu açıdan bakıldığında sanat gelişmeleri/değişimleri, teknolojinin bir etkisi ile beraber meydana gelen çalışmaları kapsamaktadır. Buna dayalı olarak sanat akımları, Dadacı akım ve fikir görüşleri ile beraber başlamış, ancak devam eden süreçlerde farklı akım sanatları da ortaya çıkmıştır. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse arte povera olarak da bilinen fakir sanat, gelip geçici özellikte, atık ve doğal malzemelerin kullanılarak geliştirildiği sanat akımı olmuştur (İrgin, 2017: 1508). Başka bir örnek, fluxus hareketi için verilebilmektedir. Dadacı akıma benzemekle birlikte, sistem karşıtı bir görüştedir. Tek bir kalıbın ötesinde oldukça karmaşık sanatların da ortaya çıkabileceğini savunur (Teker, 2012: 19). Bu değerlendirmeler doğrultusunda sanat akımları ve savundukları ölçütler, genel olarak modernizme karşı durmakta ve farklı sanat şekillerinin ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

3.1.4. Sanatın Teknolojiyi Reddetme Gerekçeleri ve Postmodernlik İlişkisi

Çağdaş yaşamın bir hareketliliği olarak teknoloji, geleceğe geçiş aşamasında en önemli unsurlardan birisi olarak algılanmıştır. Bu konuyla ilişkili değerlendirmeler, fütürist anlatım tekniği içerisinde 1900'li yıllardan sonra etkisini yansıtmıştır. Işık, renk gibi unsurlar, fütürist teknik içerisinde sanatta da önemli bir düzeye ulaşmıştır. Teknolojinin oldukça önemli bir izlenim uyandıracığını savunan fütüristler, sanat

anlayışında ve akımlarında, teknolojinin desteklenmesi kapsamında önemli bir yer tutmaktadır. Sonraki süreçlerde kübizm ve fütürizm akımlarını birleştirme çalışmaları ise Carlo Carra, Luigi Russola gibi birçok sanatçı tarafından sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar, sanatın teknolojiyle bütünleşmesini sağlama ya da artırma hedefinde önemli bir yer tutmaktadır (Ernur, 2012: 37). Ancak postmodernlik algısı üzerinden sanat ve teknoloji anlayışına bakıldığında, Dadacı görüşlerine yönelik geliştirilen aykırı tutumlar önemlidir. Çünkü Dadacı akım, herhangi bir tekniğin olmasını, sanat için gerekli görmemektedir. Bu nedenle her şey sanat olabilecek özelliklerdedir. Bu yönde en önemli unsurlardan birisi, teknolojik gelişmeler ve sanat ile olan etkileşimi için de ifade edilebilmektedir (Winegard, 2019: 38). Teknolojide oluşturulan her şeyin sanat olabileceği fikri de bu doğrultuda desteklendiğinden, postmodernin teknoloji ile olan ilişkisi, sanatta ciddi bir risk olarak görülmektedir.

Sanatın teknoloji reddetme nedenleri bu doğrultuda yapılan her gelişmenin ya da taklit benzeri olayların fazlaşmasına meydan veren postmodern algısı üzerinden anlatılabilmektedir. Yeni bir şeyin üretiminden ziyade, özgün bir tekniğin olmaması gibi sorunlar, postmodern sanat üzerinde olumsuz bir izlenim bırakmıştır. Ancak Merdeşe (2017: 89) tarafından değinildiği üzere, bilgisayara dayanan zihin modelinin de reddedilmesi durumu söz konusu olacaktır. Çünkü yeni sanat anlayışının da fazlaca bir etki bırakabileceği, sanat anlayışı içerisinde gösterilebileceği bilinmektedir. Fakat Beşli (2007: 4) tarafından belirtildiği gibi, sanatçıların konu ile ilgili eleştirileri de fazladır. Teknolojinin bazı konularda avantajlar sunduğu kadar dezavantajları da meydana getirdiği bilinmektedir. Taklitçilik konusu bu açıdan dezavantaj olarak önem taşıyan değerlendirilmez. Ancak grafik tasarım, üç boyutlu çalışmalar ve etkileşim konusu da avantajlar olarak görülebilmektedir.

3.1.5. İletişim Sanatı İçin Teknoloji ve Postmodernlik Algısı

Teknolojik gelişmelerin sanata etkilerine, iletişim açısından bakılabilmektedir. İletişim anlayışı, teknolojik gelişmelerle beraber iki yönlü bir yapıya ulaşmıştır. Bilgi alışverişi ve insanlar arasındaki etkileşimler, sanat alanında da birçok yenilikçi durum

anlayışında şekillenmiştir. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse eğer sergiler, sanat hayatına ilişkin haberler, yeni gelişen reklam sektöründe sanatçılar önemli bir yer edinmiştir. Ayrıca görsel sanatlarda yeni formun da şekillendiğinden bahsedilebilir. Bunlar arasında ise afiş, sürekli çoğalan yapıda ya da formda gelişme kazanan tüketim malları ve pazarlamalar, sanatçıların ve zanaatkârların yeni gelir elde edebilmelerine imkân tanımıştır. Ayrıca bir diğer önemli konu, sanatın uluslararası boyuta ulaşmasına olan katkısıdır. Böylece sanatın tek merkezden yönetimi önlenmiştir. Birçok merkezin yönetimleri, sanat ortamında toplumun değişmesine zemin hazırlamıştır. Toplumlarda yaşanan etkilenmeler de sanat açısından önemlidir. Küçük veya kenarda kalmış ülkeler için sanat, ulaştırılmaya çalışılmıştır (Yağmur, 2007: 14). İletişim sanatı üzerindeki teknolojinin hareketliliği önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle de 18. yüzyıldan sonra iletişim konusu, daha önemli bir boyuta ulaşmıştır. Yeni medya anlayışı ile beraber ise iletişim sanatı, uluslararası boyutta daha etkin bir yapıya gelmiştir. Postmodern sanat anlayışı içerisinde bu konular dikkate alındığında iletişim sanatının etkisi, daha farklı bir izlenim oluşturmaktadır. Konu sadece sanat anlayışı ile sınırlı kalmamış ve sanatın sunulduğu kişilere olan etkileri özelinde de değerlendirilebilmiştir.

3.2. İNTERNET SANATI VE KAPSAMI

Sanat kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından, duyguyu, tasarımı, güzellikleri gibi anlatım tekniklerinin ve yöntemlerinin tamamının kullanımı sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılığı ifade etmektedir. Sanat anlayışı böyle bir durumda, bilinçli bir çaba ile üretimin yansıtılmasıdır. Sanat tarihi üzerinde yapılan çalışmalar, farklı görüşleri kapsamaktadır. Sanata ilişkin değerlendirmeler, toplumlardaki yapılaşmalara göre çeşitli değişiklikleri çevrelemektedir (Savut, 2014: 5). Toplumdaki değişimlerden birisi, internet ile beraber gelişmiştir. İnternetin yaygınlaşması ve iletişim teknolojileri değişimleri, dünyada son yirmi yıllık süreci yeni medya, yeni medya sanatı, medya sanatı, medya tasarımı, yeni medya araştırmaları gibi farklı şekillerde vurgulamıştır. Yeni medya sanatı ve anlayışı için fikir birlikleri tam olarak bulunmamaktadır. Sadece etkisinden yola çıkılarak yapılan değerlendirmeler vardır. Örneğin Yolcu (t.y.: 40-41) tarafından geliştirilen yorumlamada yeni medya kavramı, elektrik ve elektronik medya

kültürünün yansıması olarak değerlendirilmiştir. İletişim çeşitlerinin sözlü, yazılı ve tipografi kültüründen teknoloji ile beraber iletişim alanında yaşanan değişimler, yeni medya anlayışını da gündeme getirmiştir. İletişim araçları günümüzde artık, sanatı da etkileyen bir forma dönüşmüştür.

Sanat tarihinin değişen yönü ve yaklaşımı, dada akımının öncülerinden birisi olan Marcel Duchamp'ın ünlü bir pisuvarı satın alarak galerisine yerleştirmesiyle beraber, sanat akımının tam anlamıyla ne olduğu ya da olmadığı ile ilişkilendirilen bir dönüm noktasının başladığı belirtilebilmektedir. 2004 yılında Duchamp'ın *Çeşme* adlı eseri, İngiliz sanat çevresinde 20. yüzyılın en etkili eserlerinden birisi olarak seçilmiştir. Bu sanat eserinin günümüzde devamlılık kazanan etkisi vardır. Bu akım ve sanat ilişkisi, anti-sanat anlayışının ilk kez kullanıldığı ve postmodernizm içerisinde değerlendirme kazandığı yöndür. Hazır nesnelere bir bakıma, kübist kolajın bıraktığı yerden devam etmektedir (Tüysüz, 2011: 13). Bu yönde bir değerlendirmeye ilişkin gösterim, Görsel 3.3 sunulduğu üzeredir.

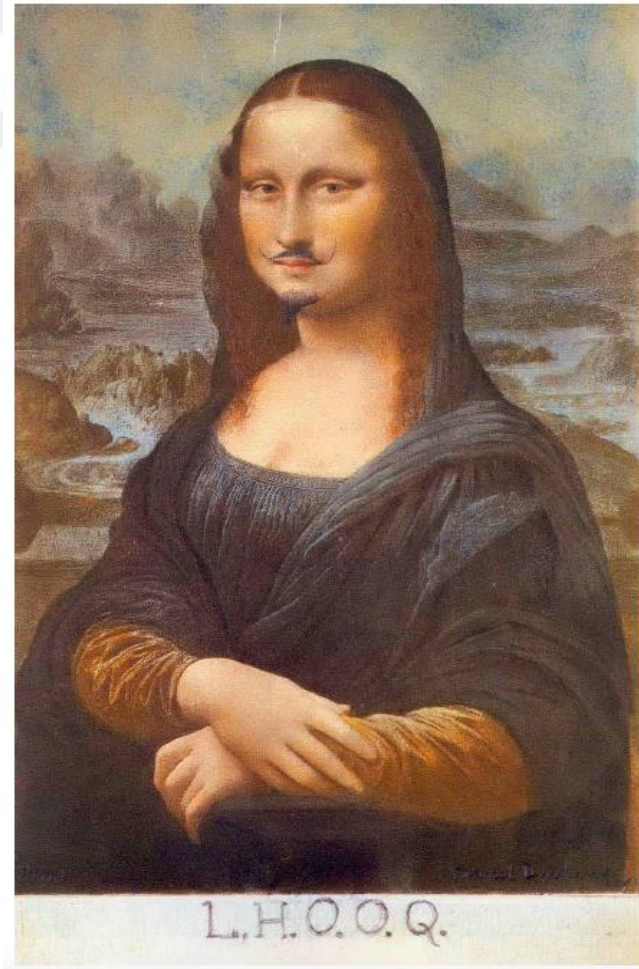
Görsel 3.3: Marcel Duchamp'ın *Çeşme* yapıtı, 1917

Kaynak: Tüysüz, 2011: 133

Marcel Duchamp ayrıca başka bir yaklaşım da geliştirerek eserler üretmeye devam etmiştir. Dadacılar arasında bilinen anlamıyla Duchamp, provakatörcü ve asi bir kişiliğe sahiptir. Belki de bu durumun bir etkisi olarak Mona Lisa'nın bir reproduksiyonuna kurşun kalemle eklediği bıyık ve keçi sakalı, *L.H.O.O.Q.* yapıtı olarak bilinmektedir. Bu isim ise, Fransızca anlamıyla “elle a chaud au cul” anlamına denk gelmektedir. Sayısız yapıtlarında Duchamp'ın Mona Lisa üzerinde bu yönde bir değişimi ise, oldukça farklı ve karmaşık anlamları ortaya koyması yönüyle bir değerlendirmeyi gündeme getirmektedir. Bu değerlendirme ise kendi deyimiyle, hayran kalınan ve muhteşem olan bir görüntü bile, üzerinde ufak bir dokunuşla beraber skandal haline gelebilmektedir. (Kalkan Erenus, 2012: 103). Görsel 3.4'de bu gösterim sunulmaktadır.

Görsel 3.4: Marcel Duchamp'ın *L.H.O.O.Q.* yapıtı, 1919

Kaynak: Kalkan Erenus, 2012: 104

Duchamp'ın bu yönde bir yapıtı ve düşüncesi baz alındığında, henüz 20. yüzyılın başlarında sanatta birçok kişinin tartışmaya meydan hazırladığı bilinir. Çok sayıda çevrenin eleştiri odağı olan bu konu, özellikle de orijinalliğinin mahvedilmesi yönüyle dikkate alınmıştır. Bu konuya sanat anlayışı ve sanatın değişebilir olmasıyla bakıldığında ise, mevcut olan bir sanat, insanlar tarafından yeniden biçimlendirilerek ortaya koyulabilmektedir. İnternet sanatı da artık günümüzde bu anlayışın daha hızlı şekilde yayılmasına ortam hazırlamıştır. Teknik olarak bir sanat, yeniden üretilebilen bir sanat haline gelmiştir. Bu konuyla değerlendirmeler yapılabilmeyle birlikte, Walter Benjamin'in sanat anlayışına da bakılabilir. Benjamin'in sanat anlayışı, tahta-baskı, gravür ve litografi gibi tekniklerle yeniden kazandırılan sanatların, kökten bir biçimle değişime uğradığı sanatı kapsamaktadır. Tüm bu değerlendirmeler Benjamin'in sanat için değerlendirmesini, tekniğin belirli olanaklarla yeniden üretilmesi olarak gördüğü sanat anlayışıyla desteklemektedir. Çünkü teknik üretimle sanat anlayışı, 19. yüzyıl ile beraber gelişme kazanan ve günümüzde de internet ile beraber artan sanat anlayışıdır. Sanat eserlerinde teknik, üretimin çoğaltılmasında bir araç olarak görülmüş ve artırımı sağlanmış sanat olarak yeniden kullanılmaktadır (Erkek, 2019: 88).

3.2.1. Çoklu Ortam Sanatı

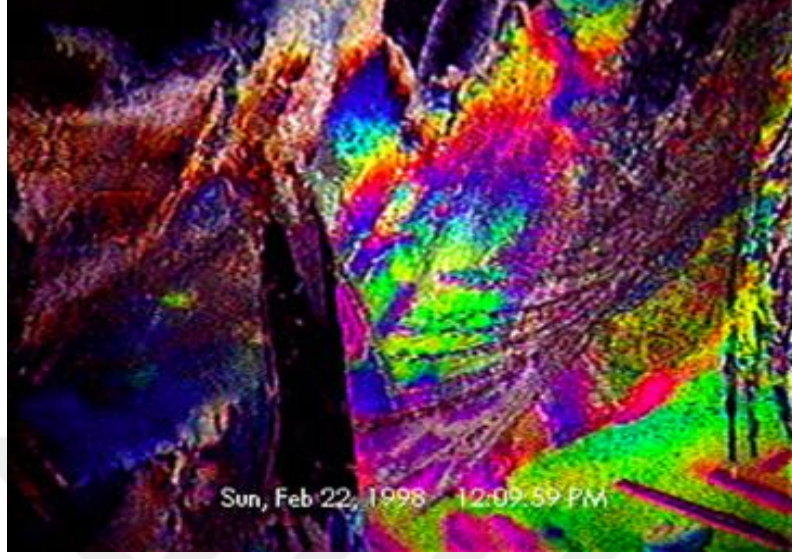
Çoklu ortam sanatı, diğer bir adıyla multimedya sanatı olarak bilinmektedir. Medya olanaklarının kullanılarak geliştirildiği sanat anlayışıdır. Bu medya formunda ise hem geleneksel hem de yeni medya formları kullanılmaktadır. Çoklu ortam sanatı bu nedenle, farklı anlamları çağrıştıran esnek uygulamadır. Ancak kısaca çoklu ortam anlayışı, metin, ses, durağan görüntüler gibi bilgi kaynaklarının en azından ikisinden birisini içeren ve aracılık eden etkileşimli bilgisayar sunumlarını simgelemektedir. Bu değerlendirmeler doğrultusunda çoklu ortam sanatı, teknolojiyi daha fazla düzeyde kullanma aracı olarak önemli bir niteliktedir. Sanatın bilgiyi, bilgi teknolojiyi yeniden kullanarak kazandırılmasına ilişkin değerlendirmesi, sanatın kurumsallaştırılmasına etki göstermektedir (Demirel, 2006: 15-16). Çoklu ortamın önemli yansıması, görsel algı üzerindeki öğretileridir. İnsanların izleme alışkanlığının bir sonucu olarak görsel

algı günümüzde, çoklu ortam sanatını da önemli bir boyuta ulaştırmıştır. Sanatın ses, durağan görüntüler özelliklerinden yola çıkıldığında çoklu ortam sanatı ve özellikleri, fazlasıyla tercih edilmektedir. Çünkü algısal deneyimler, görsel etkilerde daha belirgin bir unsurdur. Kişinin görme, duyma gibi organlarının, daha etkin öğrenmeye yardımcı olması, çoklu ortam sanatının da hem öğretilerde hem de sanatın ulaştırılmasında etkin bir yer kapladığı kabul edilebilmektedir (Bulduk, 2015: 49).

3.2.2. Dijital Sanat

Dijital sanat, sadece bilgisayar olanaklarıyla üretilen ya da sayısallaştırılan sanatı ifade etmektedir. Örnek üzerinden ifade etmek gerekirse, geleneksel tablonun taranması ve böylece bilgisayar ortamına aktarılması veya dijital fotoğraf teknikleri aracılığıyla üç boyutlu çoğaltılması gibi hususlar, dijital sanatın bir yansımasıdır. Bu sanat anlayışı Ertork Atmaca (2011: 295) tarafından da vurgulandığı üzere, teknoloji ile birleşen bir sanat anlayışıdır. 1905 yılında kübizmin gelişmesiyle beraber bu sanat anlayışı, kültürel ve teknolojik değişimleri takip eden süreç ile beraber daha etkileşimli bir forma dönüşmüştür. Dijital sanat anlayışının gelişme sürecine kadar birçok isim altında anılmıştır. Ancak günümüzde sanatın oldukça teknolojik donanımlarla ortaya koyulması, estetik dilinin ana karakteristiğinde, birçok sanat formunu içerisinde barındırmasından kaynaklıdır. Dijital sanat, melez sanat akımının başlangıcı olarak belirtilebilmektedir. En önemli isimlerinden birisi ise, Shawn Brixey'dir (Ertork Atmaca, 2011: 295-298). Buna ilişkin örnek gösterimi, Görsel 3.5'de sunulmaktadır. Bu görsel, 1998 yılında Japonya'nın Nagano kentinde gerçekleştirilen Kış Olimpiyatları için *Alchymeia* adlı yapıttır.

Görsel 3.5: Shawn Brixey'in *Alchymeia* yapıtı, 1998

Kaynak: Ertork Atmaca, 2011: 298

3.2.3. Net Sanatı

İnternet sanatı, sanatın üretilmesinde birincil medya olarak kabul edilen sanatın tamamını belirtmektedir. Bu tür değerlendirmelerin yanı sıra, kültür etkinliği ve olay tanımlaması da söz konusudur. İnterneti, sanat için bir araç olarak kabul etmektedir. Buna ilişkin değerlendirmeler yaparken, insanların belirli bir döneme ulaştıklarında, 'artık sanat mümkün müdür' sorularını kendilerine yönelttikleri anda yeni bir akımın, internet sanatı ile beraber şekillendiğinden bahsedilebilmektedir. Ayrıca bu konuyla ilişkili olarak Baker (2009: 191), sanatın olanağına ilişkin yapılan yorumlamanın saçma olacağını ve sanatın her zaman ve her yerde yapılacağını vurgulamıştır. Burada temel sorun, hangi durumların ya da ölçülerin sanat adını almaya layık olduğuna ilişkin yapılabilmesidir. Çünkü internette sanatın mümkün olup olmadığı konusu da kendisini bu açıdan göstermektedir. Bu yönde sanatın her yerde ve her şekilde yapılacağını ifade edenlerle, yapılmayacağını belirten kişiler olmuştur. Bilgisayar teknolojilerinin resim üzerinde işlemleri, düzenlemeleri ve manipülasyon gibi hususları kolaylaştırması, artık sanat için yeni bir tanımlamanın yapılmasını önemli hale ulaştırmıştır. Bu ise sanata yönelik yeni bir sürecin de başladığını göstermesi açısından dikkate alınabilir. Sanat bu yönde, uzun bir değer yargısını taşımaktadır. Diğer bir durum ise, internetin

halen çok fazla düzeyde gelişen teknolojilere sahip olma yönüdür. Kişisel yaratıcılıklar alışlagelmiş sanatın önüne geçebilecek düzeye ulaşmıştır (Baker, 2009: 191-192). Özellikle de net art sanatçıları, etkileşim odaklı ve telematik artı kapsayacak ölçüde işlevsellik göstermektedir. 1960'larla başlayan ve 1980'lere kadar devam eden sanat anlayışı video, film, fotoğraf ve çok az düzeyde bilinen medya sanatı ile sınırlı iken, günümüzde bu sanat anlayışı artık, dijital alanlarla beraber geniş bir yelpazeye sahip olmuştur (Merdeşe, 2017: 57). Bu değerlendirmelere ek olarak yine Baker (2009: 193) tarafından yapılan başka bakış açısı da yeni medya sanatının kullanım potansiyelidir. Görüntü, animasyon, ses, film gibi özellikler, internet çağında sanat eseri üretiminin kolaylaştığı safhaya dönüşmüştür. Ancak zorluklar belirli ölçülerde belirtilebilir. Bu gibi hususlar ise uğraşı faaliyetlerinde dijital sanatçının, sanat, bilim ve toplumsal yaşam arasındaki farklılığı bilmesi ile gerçekleşebilecektir. Bu doğrultuda internet sanatı, çalışmaların oldukça çok yönlü olduğu sanat anlayışları çerçevesinden dikkate alınan yönüdür. Burada ise temel etki, sanatçının bakış açısı ve eserindeki yansımaları şeklinde kabul edilebilmektedir.

3.2.4. İnteraktif Sanat

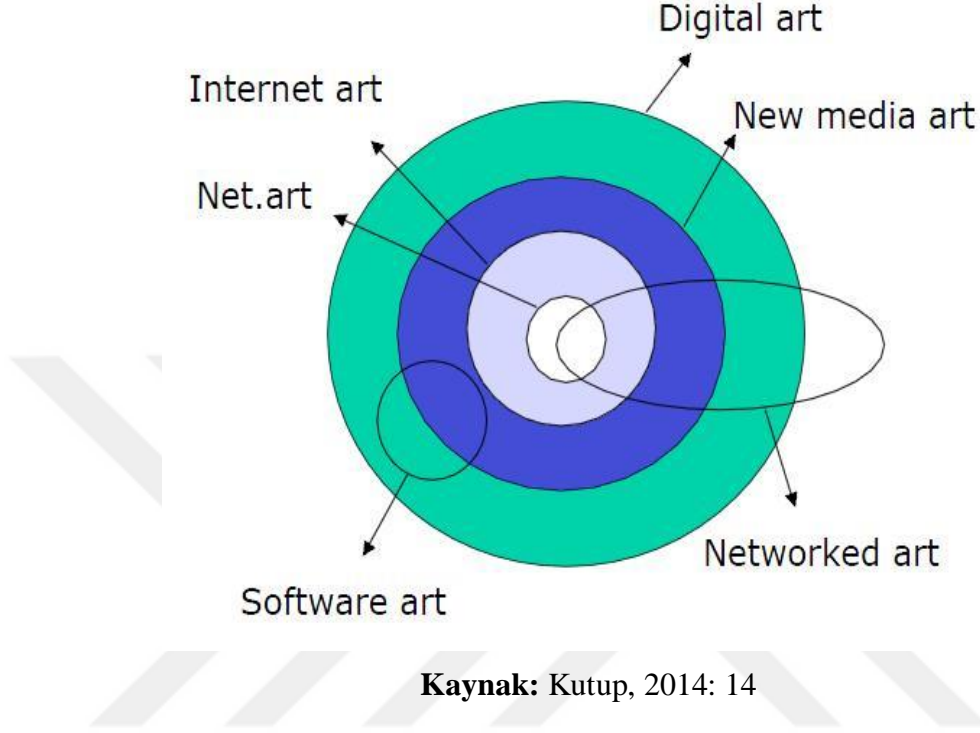
İletişim teknolojilerindeki gelişimler ve dönüşümler, artık sanat anlayışı için yerini, interaktife bırakmıştır. Bu sanat anlayışının en önemli etkisi, katılımcı özelliği çerçevesinde belirtilebilmektedir. Bu şekilde izleyici katılımı ile renkli ve çeşitli sanat ürünleri denilen kategoriler oluşmaktadır. Dijital dünya dinamikleri içerisinde sanatsal varoluş süreçleri, interaktifin önemli dayanağı olarak etkileşim yordamlarını yansıtır. İnteraktif sanat anlayışı, teknolojilerin farklı bileşenlerini ve kullanım yordamlarını sınıflandırmaktadır. İnteraktif bu doğrultuda sanat eserlerinin tasarım ve geliştiriciliği yönüyle ele alınabilmektedir. İnsanların etkileşim kurarak isteklerini ve düşüncelerini yansıtmaları, sanatın gelişmesine de etki gösterebilmektedir. Ancak sürekli değişim ve farklılaşma metotlarının da ortaya koyulduğu sanat meydana gelmektedir. Doğrudan etkileşimin faydaları ve etkileri kadar, olumsuz etkileri de sanatın çok hızlı değişime uğraması yönüyle değerlendirilebilmektedir. Günümüzde artık interaktif olmayan bir ortamın bulunmadığı baz alındığında, interaktifliğin de sanat üzerindeki etkileri, ayrı

tartışma konusu olabilmektedir. Bu değerlendirmeler, önemli birer hususlar şeklinde ele alınabilmektedir (Karatay, 2019: 511-513).

3.3. YENİ MEDYA SANATI VE SANATIN SINIRLARI

Yeni medya teriminin yaygınlık kazandığı dönem, 1990'ların başlarında gazete, dergi ve televizyon kanallarının internette içerik dağıtımına başlamasıyla beraber gelişme kazanmıştır. Yeni medya kavramının terim anlamıyla beraber günlük hayata girmesi, henüz yeni bir kavram olarak görülmesinden kaynaklıdır. Ancak buna rağmen yeni medya anlayışı, kavramsal ve deneysel kökenini, 20. yüzyılın başında almıştır. Radyonun, fotoğrafın ve filmin yeni olduğu bu dönemde, teknik limitlerle taraticı denemeler, Dada sanatçılarının politik olarak aktivis olmaları ve çoklu medya kullanımlarını tercih etmeleri, günümüz yeni medya sanatçıları için bir öncü niteliği taşımaktadır (Yanık, 2016: 898-899). Ancak yapılan bu değerlendirmelerin yanı sıra, yeni medya sanatı arasında yer alan internetin sanat sayılabilmesi için ortamın belirli özelliklere de sahip olması gerekmektedir. Bununla ilişkili çalışma, Karen Vershooren tarafından yapılmıştır. Bir işin internet sanatı olarak sayılabilmesinde, söz konusu bu çalışmada fotoğraf, video gibi kullanılan özellikler, geleneksel medyada olduğu gibi, konusunu da kullandığı mecradan almaktadır. Bu husus ise konusuna göre ağ sanatı (network art), yazılım sanatı (software art) gibi de adlandırılmaktadır. Diğer yandan Karen Vershooren, internet sanatları ile ilişkilendirilen ifadelerle yönelik de belirli bir akış oluşturmuştur (Kutup, 2014: 13-14). Söz konusu birbirini kapsayan bu akış, Şekil 3.1'de gösterildiği üzeredir.

Şekil 3.1: Karen Verschooren'in geleneksel çağdaş sanat içerisinde internet sanatına ilişkin gösterimi

İnternet sanatı ile ilişkili olarak Verschooren tarafından geliştirilen görsel incelendiğinde, yeni medya sanatına ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapılabilir. Buna göre özellikle internet sanatının yeni medya sanatı, dijital sanat, yazılım sanatı, ağ sanatı, net sanatı gibi durumları, söz konusu sanat anlayışında farklı ölçülerde yer edinmektedir. Bu sanat anlayışlarının bir sonucu olarak internet sanatının ne olduğuna ilişkin tartışma konusu da fazlasıyla gelişme kazanmıştır. Yeni medya sanatlarında en yeni sanatlardan birisi olarak yerini alan internet sanatı, projelerin izlenmesi, ifade edilmesi, katılımların sağlanması gibi konuları kapsayan internetin hem gerekli hem de yeterli koşullarda olması şekliyle belirtilmektedir (Kutup, 2014: 14).

Yeni medya sanatına ilişkin bu değerlendirmelerin yapılmasının yanı sıra, sanatın sınırları konusu da gündeme gelmektedir. Sanatın kişinin iç dünyası ile ilişkili bir eser olduğu belirtilebilmekle birlikte, büyük oranda bireysellik taşımaktadır. Ama diğer insanların iç dünyasına da hitap etmesinden kaynaklı olarak çok kısa sürede toplumsallaşmaktadır. Ancak yeni medya sanatının hayatımızın bir parçası olması ile

beraber hem olumlu hem de olumsuz yönlerden bahsedilebilmektedir. Sanat yapıtları için özellikle de değer açısından bir sınır kendisini göstermiştir. Burada değer sanatı ile ilişkilendirilen kapsam, estetik anlayışın, dünya görüşünün ve eğitiminin etkisinden kaynaklı gelişebilmektedir (Cançat, 2018: 176).

Sanatın sınırlılığına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında Hegel'e göre sanatın anlamı ve kapsamı önemlidir. Bu doğrultuda Hegel'e göre sanat, sanatın içeriğindeki idea ve formu oluşturan duyuşsal materyalin bir araya getirilebileceği bütünlüklü bir yapıyı ifade etmektedir. Burada ise sanatçının ruhu devreye girmektedir. Sanatında bir sanatçı kendi ruhunu işlemektedir (Şiray, 2019: 80). Sanata ilişkin geliştirilebilecek başka bir tanım ise, Charles Bordele görüşleri kapsamında yapılabilmektedir. Fikirleri ve hayalleri gerçekleştirme hareketinden yola çıkıldığında sanatın, hayal gücünden ve oyundan geliştirildiği de bahsedilebilmektedir. Sanat bu yönde özgürlüğü kısıtlayıcı herhangi bir sınırlılığı kabul etmemektedir. Aksi halde baskı altında geliştirilen bir eserin, sanat adı altında adlandırılması zordur. Bu konuyla ilişkili başka bir inceleme, Tolstoy görüşleri doğrultusunda geliştirilebilmektedir. Tolstoy sanatını değerlendirme sürecinde, gerçek bir sanatsal yapının, belirli bir düzene koyulamayacağını ve gerçek sanat yapınının, sanatçının içinde uyanan yeni kavramın ortaya çıkarılmasıyla gelişme kazanacağını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda sanat, Kutup (2014: 11-12) tarafından da vurgulandığı üzere, insanlığın yürüdüğü yolu aydınlatan bir gösterge olarak kabul edilebilmektedir.

Sanata ilişkin tanımlamalar ve değerlendirmeler dikkate alınıp tekrardan yeni medya sanatının etkisi ve niteliği incelendiğinde, internet sanatında öncül kişiler olan Joan Heemskerk ve Dirk Paesmans çalışmalarına yönelim gösterilebilir. Beraber kurmuş oldukları www.jodi.org isimli sitede 1995-1998 yılları arasında art arda eserler sergilemişlerdir. Jodi'nin web sayfalarından birisinde 404.jodi.org eseri, boş bir sayfa olarak yapılmış ve sayfaya basıldığında sarı, mavi ve kırmızı renk görünüşleri oluşan bir eser sunulmuştur. Bu eserin sadece sol üst köşesi 404 yazısı ile sabit kalmaktadır (Kutup, 2014: 16). Buna ilişkin gösterim, Görsel 3.6'da sunulmaktadır.

Görsel 3.6: Jodi'nin *404.jodi.org* gösterimi

Kaynak: Kutup, 2014: 16

Dadaist bakış açısıyla dikkate alınan net.art, www yapılanması ile alay eden, ciddiye alınabilecek bir şeyin olmadığını gösteren ve kişisel çabaların sınırsız ürünler geliştirebileceğini destekleyen bir ortamı savunmaktadır. İnternetin sınırsız olanakları ve yaygınlığı bağlamında geliştirilen yeni formlar ve tasarımlar, insanların bu yönde sanat anlayışını desteklemelerine ortam hazırlamıştır. Diğer yandan bu durum, Kutup (2014: 17) tarafından da değinildiği üzere, paylaşım kolaylığını sunmasından dolayı ciddi düzeyde önemli kabul edilmektedir. Ayrıca bu çalışmalar ile beraber müzelere izole olmuş sanat eserlerinden daha ciddi bir gösterge gelişmiştir. Çalışmalar böylece evlere ve herkesin kullanımına açık hale getirilmiştir. Ayrıca yeni medya sanatının gelişmesine yardımcı olan ara faktörler de önemlidir. Merdeşe (2017: 54-55) tarafından da vurgulandığı üzere, yeni görüntü sistemleri, yeni depolama aygıtları, yeni ses sistemleri gibi teknolojik gelişmeler, medya sanatının daha hızlı şekilde yaygınlaşmasına etki eden faktörlerdir.

Yeni medya sanatı içerisinde internetin yeri ve önemi, sürekli ve düzenli olarak erişebilme olanaklarından da kaynaklıdır. Sanat eserindeki teklik ve benzersizlikle ayrı düşen bir ifade olan bu değerlendirmenin yanı sıra, internetin gücünü erişim kolaylığı ile sağladığı dikkate alınabilmektedir. Böylece sanat eseri sadece müzelere, galerilere,

koleksiyonculara ait olan bir unsur olmamış, net.art bütün izleyiciler için araç formu özelliği taşımıştır (Kutup, 2014: 17).

3.3.1. Yeni Medya Sanatı ve Sosyal Medya

Yeni medya sanatının yapısında, sanat ve teknoloji kesişim noktasının fazla olduğu vurgulanabilmektedir. Gün geçtikçe artan eğilim, teknoloji ve sanat işbirliğinin başlamasına zemin hazırlamıştır. Buna ilişkin bir örnek sanat tarihinde ilk defa, yeni medyanın, avangart sanat hareketinin başlamasına zemin hazırladığı yönüyle ifade edilebilmektedir. Bu husus, kısa süreli bir etki göstermiştir. Ancak asıl büyük etkinin, asamblajdan fotoğrafa, performans sanatından mekanik doğrultuda yeniden üretimlere, optik ve kinetik sanat gibi bilim tabanlı deneylerin artmasına katkı sunmasından dolayı önemlidir. Teknoloji ve sanat işbirliğinin yapılması, performans odaklı çalışmaların da geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır (Karakuyu Şangüder, 2018: 435).

Yeni medya sanatında performans ilişkisi, bilgisayarlarda sosyal kullanım olanakları ve imkânları doğrultusunda dikkate alınabilmektedir. Geliştirilen sanatların, hızlı bir şekilde kitleye ulaştırılması, yeni medya sanatında önemli bir unsur olarak görülmekte ve kabul edilmektedir. Yeni medya sanatının tercih edilmesinin de temeli buna dayanmaktadır. İnsanların sanatlarını hızlıca ulaştırabilmeleri önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. Diğer yandan sosyal ağlar ile beraber sanat kavramının da yeni medya anlayışında değişime uğradığına ilişkin bir ifade de geliştirilebilir. Tüm bu değerlendirmeler, yeni medya anlayışında sosyal ağlara ilişkin yapılan çalışmaları ve etkinlik faaliyetlerini göstermektedir. Örnek üzerinden belirtmek gerekirse, sosyal medya ile beraber mahremiyetin en ince ayrıntısına kadar girildiği ve bu durumun yeni medya sanatına etkisinin ise estetik ve güzellik açısından olduğu vurgulanabilir. Bu faktörler çerçevesinde sosyal medyanın da etkisi ile beraber yeni bilinç ile sanatçı, eser ve izleyici arasında bir etkileşim de kurulmaktadır (Karakuyu Şangüder, 2018: 435; Winegard, 2019: 2).

Yeni medya sanatı ve sosyal medya ilişkisine bakıldığında, temelde önemli bir vurgu da geliştirilebilir. Bilimsel ve sosyal değişimlerin 1870’li yıllarından bir örnek ile buna ilişkin bir değerlendirme yapılabilir. Estetiksel beğenin bu dönemde farklı bir boyuta ulaştığı ve empresyonizm (izlenimcilik) denilen sanat akımının başlaması, ilk olarak Van Gogh eserlerindeki değişimler ile beraber yansımıştır. Winegard (2019: 22) tarafından da ifade edildiği üzere, insanların ilgilerinin yeni medya sanatı içerisine yerleşmesi, empresyonizmin 1870’li dönemlerde etkisi gibi izlenim uyandırır. Buna ilişkin unsur, yeni medyanın oldukça baskın hale gelen yönünü temsil etmesi çerçevesinde belirtilebilir. Tablonun gösterimi, Görsel 3.7’de sunulmaktadır.

Görsel 3.7: Van Gogh’un *Yıldızlı Gece* tablosu

Kaynak: Winegard, 2019: 22

Yıldızlı Gece tablosu, en önemli eserlerden birisi olarak bilinmektedir. Eserin oluşturduğu ilgi çekici yön ve etki, farklı bir yaklaşım sunan sanat anlayışı içerisinde, sosyal medyalar da fazlasıyla gösterilmektedir. Ancak tablonun gösteriminde, bazı hareketli yapılar ile daha farklı bir görünümün oluşturulduğu ya da animasyon haline getirildiğinden bahsedilebilmektedir. Sanatsal gösterimler, böylece daha aktif şekilde insanlara ulaşmakta ve ilgi çekmektedir. *Yıldızlı Gece* tablosu da bu açıdan önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuya ilişkin başka bir değerlendirme ise, tabloya ilişkin yapılan gösterimlerin artık özgün olan yapısından daha farklı renklerde gösterimi açısından geliştirilebilmektedir. Bu ise sanat eserinin ilk halini değiştirme ve insanlarla paylaşma açısından, yeni medyanın olumsuz bir niteliğidir. Bu yönde atılan adımlar ise genelde, sosyal medyanın artık görsel çerçevede bir ikon haline gelmesinden kaynaklıdır. Atbaş

(2018: 24) tarafından da vurgulandığı üzere, sanat için gerekli olan temel unsurun, bir görsel dile ihtiyaç duyulması haliyle şekillenmesi, sosyal medyanın en önemli etkileri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda yapılabilecek bir değerlendirme, Görsel 3.8’de gösterilen resim üzerinden açıklanabilir.

Görsel 3.8: Takashi Murakami’nin *Mavi Ejderha* gösterimi

Kaynak: Atbaş, 2018: 25

Sanat eserlerinin *Yıldızlı Gece* tablosunda da olduğu gibi daha farklı şekillerde sunumu, bir anlamda eserin niteliğini artırma ya da daha net şekilde ifade etme amacıyla da yapılabilmektedir. Örnek üzerinden belirtmek gerekirse, Takashi Murakami’nin Tokyo’yu vuran büyük tsunami felaketini resmettiği ve Görsel 3.8’deki gösteriminin sosyal medya ortamında sunumu, olayın etkisini daha iyi hissettirme ve anlatma açısından ciddi bir önem taşımaktadır. Sosyal medya bu açıdan, yeni medya anlayışında sanatsal öğelerin görsel olarak niteliğini ve etkisini artırmada da önemli bir yer tutmaktadır. Sanatçıların eserlerini belirli bir hikâye üzerinden işlemesi ve daha hızlı şekilde etkileşim kurması da bu şekilde, sanatın işlevselliğini ve boyutunu artırmaktadır.

3.3.2. Yeni Medya Anlayışında Video Sanatı

Teknik olanakların gelişmesiyle beraber sanat alanında da çalışmalar artış göstermiştir. Bu gelişmelerin en önemli sonuçlarından birisi, video kullanımının

artmasıdır. Video sanatının gelişmesine etki eden bu gelişmeler, teknolojik gelişmeler ile beraber sanat üzerinde oldukça fonksiyonel sonuçların oluşmasına kapı aralamıştır. Sanatın geleneksel tanımları ve genelde doğal erozyona uğraması içerisinde yer alan video sanatı da bu konuda önemli bir yer tutmaktadır (Merdeşe, 2017: 1).

Video sanatına ilişkin yaşanan gelişmelerde, kullanıcıların her an ulaşabileceği bir sanat anlayışının hâkim olduğundan bahsedilebilir. Video sanatının gelişmesinde fotoğrafın, sinemanın, televizyonun, iletişim teknolojilerinin, video sanatının oluşması ve gelişmesindeki etkinlikler, başarılı birer ölçütler olarak belirtilebilmektedir. Video sanatının zamanla geliştiği, ancak bu konuda öncü olarak kabul edilen kişinin Nam June Paik olduğu bilinmektedir. Videoyu bir sanat malzemesi olarak kullanan Nam June Paik, sanatı başka bir boyuta taşımayı başarmıştır. Video sanatının tercih edilmesinin temel nedeni ise, mekanik ve kimyasal sürece ihtiyacın duyulmamasından kaynaklıdır. Bu yönüyle de filminden ayrılan video, sanatçılar için önemli bir araç olmuştur. Yine videonun tercih edilmesinde başka nedenler de vardır. Söz konusu bu nedenler arasında ise, aşağıda sıralanan faktörlerden bahsedilebilir (Görenek Beyaz, 2016: 1-3):

- Video her zaman ve her ortamda izlenebilmektedir.
- Videoda herhangi bir görüntü birden fazla yüzeyde görüntülenebilmektedir.
- Elektronik görüntülemeye nesne varsa şayet, onun sesi ve görüntüsü arasındaki zaman farkı şimdikiyi temsil etmektedir.

Videonun bir sanat olarak kabul edilmesi ve tercihi arasındaki ilişki bu maddeler kapsamında yapılmakla birlikte, Nam June Paik çalışması doğrultusunda da incelenebilmektedir. Paik'in performans sanatını gerçekleştirdiği 1960'lı yıllarda, Wiesbaden'de gerçekleştirilen Fluxus International Festival of Very New Music festivaline katılması ve *Zen for Head* performansını gerçekleştirmesi, oldukça büyük bir ilginin olduğu ve video sanatının da gelişme kazandığı bir performanstır. Paik bu performans ile beraber 'düz bir çizgiyi çiz ve onu takip et' yönlendirmesini içeren bestesini sahnelemiştir. Performans sırasında Paik'in gösterimi, mürekkep ve domates

suyu ile dolu olan bir kovaya başını, ellerini ve kravatını batırması ve uzun bir süreç kâğıt boyunca kendisini sürüklemesi şeklinde gerçekleştirdiği gösterimidir (Görenek Beyaz, 2016: 6). Bu gösterim ise Görsel 3.9’da sunulduğu üzeredir.

Görsel 3.9: Nam June Paik’in *Zen for Head* performans gösterimi

Kaynak: Görenek Beyaz, 2016: 7

Paik’in 1962 yılında *Zen for Head* performans gösterimi ile beraber bu performansı, 1963-1975 yılları arasında *Zen For TV* çalışmasına uyarladığı bilinen bir husustur. Performansın devamı niteliğinde yapılan bu gösterimler, video sanatının da bir gelişimi olarak kayda geçilmiştir. Video sanatının günümüzde özellikle de sosyal ağlar ile olan yansıması dikkate alınmaktadır. Ancak bunun ilk çalışmalarının, bu gibi değerlendirmeler doğrultusunda yapılabileceği de vurgulanabilmektedir.

3.4. YENİ MEDYA SANATI VE DEĞİŞİM GÖSTEREN BAKIŞ AÇILARI

Yeni medya teknolojilerinin yaygınlaşması, dinamik bir sürecin ve ilişkinin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Gelişim ve değişim açısından yaşanan etkileşimler, medya teknolojilerinin sanat üzerinde de etkin olmasına kapı aralamıştır. Yeni medya ve sanat arasındaki ilişki, etkileşimli iletişimin gündeme gelmesine etki göstermiştir. Bu değişimler ve çalışmalar, özellikle de yeni medya sanatında zaman-mekân ilişkisini farklı bir boyuta taşımıştır. Yeni medya teknolojileri ve yeni medya sanatı arasındaki ilişki, bu zaman-mekân ilişkisinin farklılaşmasından kaynaklıdır. İnsanların sanata ulaşmasındaki kolaylıklar ve etkileşimin daha hızlı kurulması gibi konular önemli bir husus olarak görülmektedir (Seylan ve Güney, 2016: 94).

Yeni medya sanatının değişime uğradığı çalışmalar ve bakış açısı, sergi, fuar, tören, yarışma algısı gibi farklı etkenler üzerinde de kendisini göstermiştir. Bilgisayar ve internet etkisinin bir sonucu olarak bu çalışmalar içerisinde en belirgin değişimler, dijital sanat anlayışında yaşanan değişimlerdir. Diğer yandan bu yönde yapılan değerlendirmeler arasında dijital sanat, dijital performans, robotik sanat, dijital heykel, multimedya sanatı, net sanatı, dijital video ve animasyon gibi farklı ifadeler de gelişme kazanmıştır. Başka bir örnek ise, sanal ortamda gerçekliği artırma çalışmalarıdır. Sanal gerçeklik kapsamında en önemli çalışmalar ve hedefler, kişinin ortama tam anlamıyla hâkimiyet kurmasına yardımcı olan bir ortam parçası olmasından kaynaklıdır (Ergün, 2018: 8; Seylan ve Güney, 2016: 98). Sanal ortam çalışmasına ilişkin bir gösterim, Görsel 3.10'da sunulduğu üzeredir.

Görsel 3.10: Rachel Rossin'nin *Sadece Bir Burun* isimli sanal gerçeklik çalışması

Kaynak: Ergün, 2018: 8

Sadece Bir Burun çalışması, sanal gerçekliğin sanata olan katkısının, kişinin sanatla olan ilişkisini artıran bir uygulama olması yönüyle önem taşımaktadır. Sanal gerçeklikte izleyici, sanatı daha çok benimsemektedir. Bu ise, sanatçının eserinin daha iyi anlaşılabilmesi açısından önemlidir. Diğer bir husus ise, sanatçının sanatını kişiye ulaştırması üzerindeki katkısıdır. Sanat bu şekilde, dijital gelişmeler ile beraber kişinin sanat eserini daha iyi şekilde anlamasına yardımcı olan bir araç olarak da görülmekte ve kabul edilmektedir. Ancak sanata yönelik gelişmeler, sadece böyle bir bakış açısıyla sınırlı kalmayıp eğitimsel amaçlı çalışmalar ve bilgisayar/internet odaklı çalışmalar çerçevesinde de etkisini gösteren bir yapıya ulaşmıştır.

3.4.1. Eğitimsel Amaçlı Çalışmalar

Sanat olgusu yeni medya anlayışı ile beraber, sadece sanat yapıtı ile sınırlı kalmamıştır. Özellikle enstalasyon sanatçıları, sanat üretimlerinin çoğunda bunu baz almıştır. Topluma ve sanata hizmet açısından bu konu üzerinde yapılan çalışmalar ve değerlendirmeler oldukça fazladır. Enstalasyon üzerinden ifade etmede temel vurgu,

sanatın yeni bir yaratı ya da yeniden yaratma anlayışından hangisini kapsadığı üzerine yapılan değerlendirmesidir. Yeni medya sanatı ve anlayışında bu konu ciddi bir önem taşımaktadır. Özellikle de sanatta eğitimsel odağında yeni medya sanatının kabulü ve yansımaları bu konuya ilişkin hassas bir değerlendirmedir (Süzen, 2010: 159).

Yeni medya sanatı odağında özellikle de dijital sanat alanında çalışmalar yapan isimlerden birisi Hamdi Telli'dir. 1984 yılından itibaren bu amaçla devam ettirdiği çalışmalar, nesnelere gözle görünen şekillerden yola çıkarak bilgisayar grafikleri ve fotoğraflardan yararlanmaya özen göstermiştir. Eğitsel amaçlarla kullanılan bu araçlar, dijital sanatta etkin çalışmaların yapılabilmesi açısından ciddi bir önem taşımaktadır (Özel Sağlamtimur, 2010: 220). Ancak sanatsal yapıda değer kavramı üzerinde duran kişilerden de bahsedilebilmektedir. Bu konuyla ilişkili bir değerlendirme, Cançat (2018: 176) tarafından dikkate alınmıştır. Değer sınırı ve sanatın özelliklerinin baz alındığı ölçüde estetik anlayışının, dünya görüşünün, dünya genelinde yapılan çalışmaların gibi temel konular, eğitim süreçlerinde baz alınmalıdır. Bu şekilde sanat ürünü, sanatçı ve sanatın ulaştığı kişi arasında kurulan etkileşim, sanata yön verici bir özelliği de kapsayabilmektedir.

3.4.2. Sergi ve Fuar Anlayışında Etkiler ve Çalışmalar

Yeni medya sanatına ilişkin geliştirilen değerlendirmeler genelde, video sanatı üzerinden değerlendirilmeye alınmaktadır. Oysa sergi ve fuar çalışmalarının da yeni medya sanatından oldukça etkilendiği söylenebilmektedir. Yeni medya sanatı sergisi gibi çalışmaların da video sanatı içerisinde işlendiğine denk düşülmektedir. Oysa sergi ve fuar için geliştirilen sanatsal çalışmalar, dijital kültür alanı ile de ilişkilendirilen bir çalışma yapısındadır. Günümüzde sanat çalışmalarının sergi ve fuar odaklı anlayışı, insanların sadece belirli bir alanla sınırlı tutulmayan çalışma örneklerini kapsamaları açısından da önemlidir (Winegard, 2019: 96). Yeni medya sanatı ile sergi arasındaki ilişki sadece bunlarla sınırlı değildir. Aynı zamanda yeni medya çalışmaları, teknik ile malzeme, içerik ile bağlam arasında ayrışmanın yaşandığı sergi anlayışının da ortaya

çıkmasına zemin hazırlamıştır (Cançat, 2018: 173). Buna ilişkin bir sergi örneği, Ansen Atilla'nın Görsel 3.11'deki gösterimi üzerinden belirtilebilmektedir.

Görsel 3.11: Ansen Atilla'nın sergisinden *Öğle Yemeğinde Tuzlama* gösterimi

Kaynak: Cançat, 2018: 173

Ansen Atilla'nın yeni medya sanatı anlayışı sergileri genelde, ayrışmayı vurgulamaktadır. Bu ayrışma mekanizmasını, ele aldığı tarihsel süreçleri harmanlama özelliği ile sunmaktadır. Burada bir kültür karmaşasını da yarattığı sergi örneği için ifade edilebilmektedir. Buna göre sergilerde ve fuarlarda yansıtılan eserlerde genelde yeni medya sanatı ve anlayışı, tarihsel karmaşayı sağlama ya da toplumun tarihsel dinamiğinde önemli görülen deprem, savaş, yönetim biçimleri gibi konulardan yola çıkarak çalışmalarını gerçekleştirme özelliği vardır. Başka açıdan bu konu, Takashi Murakami için örnek verilen Görsel 3.8 için de değerlendirilebilir. Toplum için önemli kabul edilen tsunami, *Mavi Ejderha* sergisinde yansıtılmıştır. Bu şekilde toplumsal hafıza, başarılı bir konunun ele alınabileceği değerlendirme kazanmıştır. Ancak risklerin olabileceği de unutulmamalıdır. Özellikle Atilla'nın çalışması, bu karmaşadaki başarıyı ne oranda yansıtılabildiği üzerinden dikkate alındığı ve

değerlendirmelerin yapıldığı çalışmadır. Yeni medya sanatı, her açıdan sanatın ortaya koyulabileceği bir sanat anlayışı olmakla birlikte, anlamsal bir ilişkinin de kurulması gerekmektedir.

3.4.3. Festival ve Tören Anlayışında Etkiler ve Çalışmalar

Yeni medya sanatında festival ve törenler, farklı kültürlerin yansıtıldığı sanat anlayışı olarak önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde özellikle uluslararası ve çağdaş bir sanat anlayışının hâkim olduğu örnekler fazladır. Festivaller genelde, görsel sanat alanında bir buluşma noktasının geliştirilmeye çalışıldığı uygulamalardan birisidir. Bu konuyla ilişkili değerlendirme İstanbul Bienali kapsamında belirtilebilmektedir. İki yılda bir düzenlenen bu festival, 1987’den beri düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Bu festival bünyesinde değişen konuların gösterimleri dikkate alınmakla birlikte, yeni medya sanatında önemli etki taşıdığı ifade edilebilir (Uzun, 2014: 113). Buna ilişkin gösterim, Görsel 3.12’de sunulmaktadır.

Görsel 3.12: 13. İstanbul Bienali, *Anne Ben Barbar mıyım?*

Kaynak: Uzun, 2014: 113

Festival konusu ve yaklaşımı ya da festivalin gerçekleştirildiği yer gibi konular önemlidir. Çünkü festivalin etkisi, yeni medya anlayışında dikkat çekici özelliklerin toplumsal yapıyla ilişkilendirilmesini gerektirmektedir. Ayrıca bir başka örnek tören için de belirtilebilir. Tören anlayışı uzun dönem, özellikle de İngiltere’de yayıncılığın ve medya sanatının yaygınlaşması hedefinde kullanılmıştır. Özellikle de televizyon

yayıncılığının artması hedefinde önemli bir çalışmadır. BBC televizyonculukta halka yönelik yayınlar yaparak izleme oranını artırmıştır. Yeni medyayı yaygınlaştırma hedefinde bu çalışmalar özellikle, taç giyme töreni, cenaze töreni gibi uygulamalar çerçevesinde yapılmıştır (Erdem, 2011: 33-34). VI. George odağında yapılan bu çalışmalar, yayıncılığı artırmada önemli araç olarak görülen tören konusunu etkin bir şekilde kullanmaya katkı sağlamıştır. Tören gibi konular, özellikle yayınlarla beraber insanlara yeni medyayı kullanma olanağı kazandırır.

Bienal çalışmalarının sanat içerisindeki yeri ve önemi, topluma katkı sağlama odaklıdır. Bu konu aslında, geleneksel sanatın dönüşümü konusuna ilişkin yaşanan bir gelişmedir. Sanat bienalleri, iki yılda bir düzenlenir. Farklı türlerde hazırlanan sanat etkinlikleri vardır. Bienalin hazırlanması sırasında amaç, farklı kültürlerden sanatçıları bir araya getirmektir. Sanatçı ile sanat izleyicilerinin buluşturulması konusu, iletişim kurmanın bir fonksiyonudur. Şehrin değişen dünya genelindeki konumlarında da sanat anlayışının etkileşimli sürdürülmesi düşüncesi hâkimdir. Bienallerde yabancı sanatçı tasarımlarının yanı sıra, farklılaştırılmış sanatların geliştirilmesi konusu da ön planda yer almaktadır. Bu gibi avantajlar bağlamında sanat konusu ve bu sanatın farklılaşmış şekilleri, bienaller aracılığıyla sağlanmaktadır. Diğer yandan sanatçıların çalışmaları arasında resim, heykel gibi geleneklerin daha farklı potansiyelde yansıtılması konusu, çeşitli gelişmelerin sanat için yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca sanat anlayışı ve yaklaşımı, sosyal konuların işlenmesine yönelik de vurgulanabilir. Sanat anlayışı fikirlerinin yeniden işlenmesi konusuna ek olarak, uluslararası ölçekte de sanatın etkin bir şekilde yaygınlaştırılması fikri ön plana çıkmıştır (Kaya Okan, 2012: 23-24).

Bienal konusuna ilişkin başka bir değerlendirme ise bu kapsamda, konusuna yönelik yapılabilir. Bir olguyu iyileştirme, yansıtma, yaşatma, geliştirme gibi konular, bienalin konusuyla beraber yaygınlaştırılmaktadır. Bu şekilde sanatta sosyal konuların işlenmesi fikri ön plana çıkmaktadır. Bu durum ve anlayış aynı zamanda, bienallerin ortaya çıkışını da dikkate aldırılmaktadır. Ülkenin zengin kültür kimliklerinin ideolojik, kuramsal, estetik rekabet ile uluslararası sisteme eklemlenmesi meselesi, bienal gösterimleriyle beraber yaygınlaşmıştır. Sanatta sosyal açıdan söz konusu durum ve yaklaşımlar, yanıt verebilecek özelliklerde çalışmaların ortaya koyulmasıyla beraber

sağlanmaktadır. Diğer bir deyişle sanata ilişkin konular ve yaklaşımlar, bienal konusu gereğince, ülkenin sanatını yayma ve sanata yeni konuları ekleme açısından yaygınlık göstermiştir. Bu gibi çalışmalar ve eğilimler, sosyal konuların işlenmesini de başarılı ölçüde yansıtması açısından dikkate değerdir (Okur ve Bozdoğan, 2007: 3309).

SONUÇ

İnternetin, iletişim sanatı ve postmodern ile ilişkisinin araştırıldığı bu çalışmada, ilk olarak yeni medya anlayışı incelenmiştir. Yeni medyanın etkilerine bakıldığında, postmodern akımlarına bağlı gelişmelerin olduğu belirtilebilir. Postmodern akımları, pop art, kavramsal sanat ve yeni kavramcılık şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu sanat akımlarının gelişmesinin temelleri, Dadacılık ile beraber şekillenmeye başlamakla birlikte, internetin etkisiyle beraber etkileşim odağı da artış göstermiştir. Bu nedenle sanatçılar odağında iletişim konusu tartışılmaktadır. Söz konusu tartışmalar ise postmodernizmin, modernizme karşı gelişmesinin meydana getirdiği sorunlardır. Sanatın değişen yönü, modernizmin üslup, nitelik gibi dar kalıpla benimsediği sanat anlayışının oldukça dışına taşan bir ilişkidir. Ayrıca bu akım, sanatın her şeyden oluşabileceğini de savunmaktadır. Böyle bir gelişmeyle beraber postmodern sanat anlayışı, video sanatı, kitle iletişim araçları, sosyal medya, sergi, fuar, festival, tören gibi çeşitli alanlarda etkisini göstermiştir. Modernizmin teknolojik gelişmelerden etkilenmesi, sadece sanata yansıtılan özelliklerle ilişkilidir. Ancak postmodernizm sanatı, bu etkileşimin 1960'lı yıllar ile başlayan ve günümüzde yaşanan değişimlerle beraber artan yönü dikkate alındığında da önemli bir yer tutmaktadır. Teknolojinin ve internet sanatının bu açıdan önemi fazladır.

İnternetin ağ aracılığıyla dünya genelinde kullanılabilmesi, gerek tüketicilerin gerekse üreticilerin ticari amaçla internete ulaşmasını kolaylaştırmıştır. İnternet'in son 10 yıllık dönemdeki adaptasyonu o kadar hızlı gelişmiştir ki, fiziki ortamda yer alan hemen her şey internet ortamına da taşınmıştır. İnsanlar için tanışma, sohbet etme, alışveriş yapma, müzik dinleme, film seyretme veya satın alma, bilgi arama ve bunun gibi birçok amaçlar için birçok ülkede çok sayıda çeşitlilik işletme ve tüketici internet ortamına yansımıştır. Bütün bu hızlı gelişmelere rağmen, internet ile ilgili gelişmelerin tamamlandığı anlaşılmamalıdır. İnternetin verimli ortam olabilmesi için daha birçok engeller vardır. Bağlantı hızının artırılması, internete yönelik güvenin oluşturulması, işletme ve tüketicilerin internet ortamına adaptasyonları, sansür uygulamalarının durdurulması gibi birçok alanda yapılması gereken çalışma mevcuttur. Bu gelişmelerle

ilişkilendirilen durumlardan birisi ise, sanattır. Sanat anlayışında yaşanan gelişmeler, teknolojik değişimlerden etkilenmiştir. Teknolojinin hemen her alana yönelik etkileri ve izlenimleri, sanat üzerinde önemli bir izlenim bırakmıştır. Bu yönde yapılabilecek değerlendirmeler, internet ile ilişkilidir.

Teknolojinin gelişim ve değişim dinamikleri, sanat dünyasını da değiştirmiştir. Bu değişim unsurları, yeni medya araçlarının geliştirilmesinden, sanata bakış açısının farklılaşmasından kaynaklıdır. Ancak temelde meydana gelen değişimlerin etkisi, çok sayıda sanat düşünce akımlarının oluşmasına, sanatın her şeyden yapılabileceğine etki eden değerlendirmesine kadar kapı aralamıştır. Diğer bir ifadeyle sanat dünyasında yaşanan değişimler, sanatın da sürekli değişen bir yöne kaymasına neden olmuştur. Bu gibi durumlar ise sanatın çevrildiği yönün, medya aracılığıyla oluşan ve yine medya aracılığıyla da etkisi azalan pozisyonunu yansıtmaktadır. Yeni medya sanatının artık sanat dünyasını sürekli farklılaştıran forma dönüştürdüğünden bahsedilebilmektedir. Bu konuyla ilişkili önemli bir gelişmeden de bahsedilebilir. Postmodern öncesi sanat, sadece belirli bir gruba hitap eden modern sanat anlayışını arka planda bırakmıştır. Bu ise topluma daha yakın olma ve insanlara sanat dünyasını anlatma gibi özelliklerinden dolayı önemlidir. Postmodern sanatın toplum ile bağdaşan yönünün arayı kapattığı ifade edilebilmekle birlikte, yeni medya özelliklerinin bu konuyu daha iyi bir düzeye ulaştırdığı vurgulanabilmektedir. İnsanların artık sanata bakış açıları ve sanatı daha çok benimsemelerine ilişkin sağlanan kolaylıklar, etkisini bu yön üzerinden çağırıştırır. Ancak dijital gelişmeler ve bu gelişmelerin etkileri, sanat ile toplum arasında köprü kurma aracında da olsa, dijital anlayışta sanatın yerini ve etkisini bilinçli bir çağırışım ile göstermeyeceği değerlendirilmesi yapılabilir. Sanatın toplumla ilişkisi etkin forma dönüştürülse de toplumun sanatı anlama ölçüsü, sanatın değerini azaltabilecek özelliğe gelmiştir. Bu nedenle de sanat ve yeni medya sanatı üzerinde teknolojinin olumsuz etkilerinin olduğu bu konular çerçevesinde vurgulanabilir. Dijital anlayış ve farklılık konusu, sanatı bu uçurum farkını azaltabilecek farkındalıkların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Teknolojinin olumlu/olumsuz etkileri üzerinden irdelenebilecek faktörler ile beraber, sanatın ileriki dönemlerde algılanan şekli de farklılık gösterebilecektir. Bu konuya ilişkin yapılabilecek çalışmalar ise yeni medya anlayışıyla beraber desteklenen boyuta ulaşmalıdır.

İnternetin sanat anlayışı üzerinde olumlu izlenimleri olmakla birlikte, olumsuz etkileri de vardır. Öncelikli olarak bu kapsamda yapılan değerlendirmeler, internetin sanat olup olamayacağıyla ilişkilidir. Bu konu ise özelde sanatın sınırlarına bakmayı gerektirir. Araştırmada buna ilişkin değerlendirmeler, sanatın sınırlılığının ilk olarak Hegel'in sanata olan bakış açısı ile yapılmıştır. Hegel'e göre sanat, sanatın içeriğindeki idea ve formu oluşturan duyuşsal materyalin bir araya getirilebileceği bütünlüklü yapıyı ifade eder. 21. yüzyılda ise sanat, sanatın sınırları ve ifade alanları daha genişlemiş ve sınırları aşmıştır. Bunda en büyük etkiler internet, yeni medya, dijitalleşme gibi konulardan kaynaklıdır. Çünkü grafik tasarım, afiş, reklam gibi konular, yeni medya ile etkileşimli konulardır. Bu özellikle de iletişim perspektifinden incelenebilmektedir. Buna göre iletişim sanatı ve etkisi, teknolojinin gelişmesiyle beraber uluslararası boyuta taşınmıştır. İnsanlarla kurulan etkileşimi artırmak amacıyla internetin kullanıldığı ve yeni medya özellikleri arasında sosyal ağların tercih edildiği bilinir. Geliştirilen çalışmalar ile insanlara ulaşmak artık daha kolaylaşmıştır. Bu kolaylık ise hem ulusal hem de uluslararası boyutta kendisini göstermiştir. İletişim sanatı ve yeni medya sanatının kullanımı bu doğrultuda önemli bir katkı sağlamıştır.

Postmodern bakış açısıyla sanat anlayışı ve akımına odaklanıldığında, iletişim konusunun yeni medya üzerinde önemli bir mekanizma taşıdığı ifade edilebilmektedir. Bu önem genelde, iletişim sanatıyla ilişkilendirilir. Modernizm sanat anlayışı, belirli alana sıkıştırılan sanatı müze gibi alanlarda göstermiştir. Ancak postmodernizm, sanatın her yerde yapılabileceğini desteklemiştir. Bundan dolayı, yeni medya anlayışı değişimleri önemli sürece ortam hazırlamıştır. İnsanların sanata ulaşmasında yaşanan kolaylıklar, internetin bir etkisidir. Ancak internetin de istenilen özellikleri tam olarak karşılamadığı belirtilebilir. Sanat çevrelerince bu çatışma devam etmekle birlikte, sanatın bu kadar basit şekle indirgenemeyeceği ifade edilebilir. Özellikle modernizmin özgün üslubun olması gerekliliğine ilişkin vurgusu, artık postmodernizm anlayışı ile beraber belirli tekniklerle sanatın yeniden şekillendirilebileceği konusunu da hâkim kılmıştır. Bu ise internet kullanımları ile beraber etkisini artırmıştır. İfade edilen bu sorunlara ilişkin problemler, postmodern anlayışın sanatta sınırlılığın olmadığı ya da teknolojiye sanatın sınırlandırılmadığı konusuna yönelik vurgulanabilir. Bu nedenle

postmodern bakış açısıyla yeni medyada iletişim sanatı, belirli tartışmaları kapsar. Araştırma genelinde ise hem avantajları hem de dezavantajları incelenmiştir.

KAYNAKÇA

ATBAŞ, A.: 2018	Sosyal Medya İkonu Üzerinden Görsel Yorumlar , Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
AYDIN, H.: 2009	Modern Bilime Yönelik Postmodern Eleştiriler ve Etik Değeri , İstanbul Kültür Üniversitesi, Mantık, Matematik, Felsefe VII. Ulusal Sempozyumu, 8-11 Eylül, İzmir.
AYNACI, F.: 2015	Jean-Philippe Toussaint'in Fotoğraf Makinesi ve Mösyö Adlı Yapıtlarında Postmodernizm ve Minimalizm , Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
BAKER, U.: 2009	Beyin Ekranı , İstanbul, Birikim Yayınları.
BAL, M.: 2015	"Postmodernizmin Düşünce ve Sanat Dünyasında Tanımı", Mavi Atlas , 4, 120-135.
BAUDRILLARD, J.: 2005	Simulakrlar ve Simülasyon , Çev. O. Adanır, Ankara, Doğu Batı Yayınları.
BAYRAKÇI, S., M. KÜÇÜKVARDAR: 2019	"Yeni Medya Ekolojisi ve İletişim Sarmalı Modeli", Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi , 1, 50-67.
BAYRAM, Y.: 2007	"Postmodernizm (Modernizm Ötesi)", Baykara , 5, 37-39.
BEŞLİ, Z.: 2007	Teknoloji ve Toplum: Ortaöğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı ve Etkileri , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
BİNGÖL, B.: 2011	"Sanat Özgürlüğü", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi , 1/2, 92-139.
BULDUK, B.: 2015	"Etkileşimli Medya ve Öğretim Ortamlarında Tasarım Geliştirme Süreci", Sanat Tarihi Dergisi , 47-63.
BULUNMAZ, B.: 2016	"Gelişen Teknolojiyle Birlikte Değişen Pazarlama Yöntemleri ve Dijital Pazarlama", TRT Akademi , 1/2, 348-365.
CANÇAT, A.: 2018	"Yeni Medya Sanatı Üzerine...", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi , 40, 165-178.

CERTEL, H.: 2008	“Din-İletişim İlişkisi ve Dinî İletişim Engelleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi , 21, 127-158.
COŞKUN, R., ALTUNIŞIK, R., YILDIRIM, E., S. BAYRAKTAROĞLU: 2017	Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı) , Sakarya, Sakarya Kitabevi.
ÇEDİKÇİ ELGÜNLER, T., T. ÇEDİKÇİ FENER: 2011	“İletişimin Kalitesini Etkileyen Engeller ve Bu Engellerin Giderilmesi”, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication , 1/1, 35-39.
ÇELİKVAROL, M., E. VAROL: 2019	“Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme”, International Journal of Cultural and Social Studies , 5/1, 137-158.
ÇETİNKAYA, E.: 2018	Gelenekselden Dijitale İletişim ve Halkla İlişkiler: Turizm Pazarlamasına Bir Bakış , Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
DEMİR, N., S. BÜYÜKALAN FİLİZ: 2018	“Kamu Çalışanlarının Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Kullanım Düzeylerinin İncelenmesi (Sayıştay Bakanlığı Örneği)”, Sayıştay Dergisi , 108, 149-174.
DEMİREL, A.: 2006	Sanat Eğitiminde Bilgisayar ve Çoklu Ortam Uygulamaları , Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
DOĞAN, K.C.: 2017	“Postmodern Kamu Yönetiminin Kuramsal Temelleri Çerçevesinde Yönetişim Yaklaşımı: Literatür Taraması”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 10/1, 27-45.
DOLGUN, U.: 2016	Kitle İletişim Araçları ve Yeni Medya , İstanbul, Paradigma Akademi.
ERDEM, H.A.: 2011	Yeni Medya Hizmetleri ve Düzenlemeleri , Uzmanlık Tezi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
ERDOĞAN, İ.: 2011	İletişimi Anlamak , Ankara, Pozitif Matbaacılık.

ERGÜN, E.: 2018	Yeni Medya Sanatında Video Projeksiyon Eşleme , Doktora Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa.
ERGÜNEY, M.: 2017	“İletişimin Dijitalleşmesi ve İletişim Fakültelerinde Yeni Medya Eğitimi”, ULAKBİLGE , 5/15, 1475-1486.
ERKAYHAN, Ş., M. ÇAŞKURLU BELGESAY: 2014	“Teknoloji ve Sanatın Etkileşimi: Yeni Medya Sanatı (Türkiye’de Güncel Durum ve Öneriler)”, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi , 1-142.
ERKEK, F.: 2019	Walter Benjamin’de Sanat, Estetik ve Politika İlişkisi , Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
ERNUR, T.: 2012	20. Yy. Resim Sanatında Portrenin Yeri , Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
ERTORK ATMACA, A.: 2011	“Modern Sanat ve Bilgisayar Destekli Sanat Çalışmaları (Dijital Art)”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi , 10/37, 293-302.
ERTÜRK, Y.D.: 2013	Kişilerarası İletişim , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
ERTÜRK, Y.D.: 2014	İnsan İlişkileri ve İletişim Yöntemleri , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
GÖNENÇ, E.Ö.: 2007	“İletişimin Tarihsel Süreci”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , 28, 87-102.
GÖRENEK BEYAZ, G.: 2016	“Nam June Paik ve Onun Tabula Rasa’sı: Video”, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi , 1-16.
KARAKUYU ŞANGÜDER, M.: 2018	“Yeni Medya Sanatında İşbirlikçi Yaklaşımlar”, İdil Dergisi , 7/44, 435-445.
GÜL, E.C.: 2016	“Postmodern Sanrı ve Yabancılaşma Gerçeği”, Toros Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , 6, 75-107.
GÜNEY, A.: 2006	“Postmodern İdeoloji, Siyasetten Arındırma Süreci ve Türkiye’de Siyaset”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi , 61/1, 175-200.

GÜRTEN, E.: 2009	Sahne Sanatlarında Yönetim ve Etkili İletişim , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
GÜZELOĞLU, C., O.O. AKŞİT: 2010	“Grafik Tasarım ve Postmodernizm Etkileşimi”, Yeni Düşünceler , 5, 9-24.
İRGİN, S.: 2017	“Kültür ve Yoksul Sanat Diyalektiği”, İdil Dergisi , 6/33, 1503-1511.
KALKAN ERENUS, Ö.: 2012	Marcel Duchamp’ın Yapıtlarına Çözümleyici Bir Katalog Çalışması , Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
KARABIYIK, N., F. ÖZGEREN: 2010	Postmodern Kültürün Pazarlama İletişimindeki Rolü ve Çevre Örgütlerinin Postmodern Pazarlama İletişimi Uygulamaları: Greenpeace Örneği , 1. Ulusal İletişim Ortamlarında Çevre Etkileşimi Sempozyumu, 9-10 Haziran, İstanbul.
KARATAY, A.: 2019	“Duygulardan Algılara Kodlanan Sanat: İnteraktif Enstalasyon Sanatı”, Ulakbilge , 39, 511-518.
KAYA OKAN, B.: 2012	“Türkiye’de Geleneksel Sanatın Dönüşümü ve İstanbul Bienalleri”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 33, 23-36.
KILIÇ, Ç.: 2015	Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
KILIÇ, S.: 2014	Kitle İletişim Araçlarının Gelişimi ve Sosyal Medyanın Siyasal İletişimi Etkileme Rolü , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
KIRBAŞOĞLU KILIÇ, L., B. BAYRAM: 2014	“Postmodernizm ve Eğitim”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi , 3/1, 368-376.
KIRIK, A.M.: 2017	“Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu”, Gümüşhane

	Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi , 5/1, 230-261.
KIRILMAZ, H., AYPARÇASI, F.: 2016	“Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları”, İnsan & İnsan , 8, 32-58.
KIZILÇELİK, S.: 1996	Postmodernizm Dedikleri , İzmir, Saray Kitabevleri.
KUŞ, M.: 2019	“Postmodern Sanat ve Günümüz”, İdil Dergisi , 60, 1003-1010.
KUTUP, N.: 2014	“İnternet ve Sanat, Yeni Medya ve net.art”, APELASYON , 10, 9-20.
MAMUR, N.: 2014	“Post-modernizmin Sanat Eğitimine Yansıma Biçimleri Görsel Kültür ve Eleştirel Pedagoji”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi , 15/2, 59-77.
MANGION, C.: 2015	“Gelenek, İletişim ve Toplumsal Yeniden Üretim Üzerine”, Çev. Eylem Yıldız ve Metin Bal, Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi , 25/25, 153-168.
MENGÜ, S.: 2015	Kurumsal İletişim , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
MERDEŞE, T.: 2017	Yeni Medya Sanatında Devingen İmgeler: Video Alanlar , Sanatta Yeterlilik Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
OKAT ÖZDEM, Ö., E. GEÇİT: 2013	“Postmodern Sanat Akımları ve Reklamlara Yansımaları”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi , 36, 152-174.
OKUR, A., N. BOZDOĞAN: 2017	“Türk Sanat Ortamı ve İstanbul Bienalleri”, İdil Dergisi , 39/6, 3305-3319.
ÖNDER, A.: 2006	Piyasa Yapısı ve Teknolojik Değişim: Türk İmalat Sanayine Yönelik Bir İnceleme , Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
ÖZDEMİR, M.: 2015	“Felsefi Bir Bilinç Sorunsalı Olarak Postmodernizm Nasıl Vardır?”, Milel ve Nihal , 12/2, 25-54.

ÖZEL, S.: 2012	“Yeni Medya’nın Temelleri Üzerine Bir Tartışma”, Online Academic Journal of Information Technology , 3/7, 29-45.
ÖZEL SAĞLAMTİMUR, Z.: 2010	“Dijital Sanat”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 10/3, 213-238.
ÖZKAN, D.: 2012	“Modern Sanatların Gelişiminde Modern Sanat Kurumlarının Rolü ve Kurumsal Refleksivite”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 24, 137-167.
ÖZSEVGECİ, Y.: 2017	“Postmodernizm Üzerine”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 10/54, 135-142.
SAĞLIK, Ş.: 2017	“Postmodernizmin Modern Türk Edebiyatındaki Üç Hali”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 1/2, 1-16.
SAVAŞ, G.: 2002	“Kitle İletişim Araçlarına Eleştirel Bir Yaklaşım”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi , 1-5.
SAVUT, E.: 2014	Türkiye’de Sanat-Siyaset İlişkisi Bağlamında Devlet Tiyatroları Örneği , Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
SEYLAN, A., E. GÜNEY: 2016	“Tekno-Kültür Bağlamında Yeni Medya Teknolojilerinin Çoklu-Disipliner Sanatsal Üretimlere Tesirleri”, International of Interdisciplinary and Intercultural Art , 1/1, 94-104.
SÜZEN, H.N.: 2010	“Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Entalasyon Sanatı ve Genco Gülan Örneği”, Sanat ve Tasarım Dergisi , 1/6, 147-162.
ŞAHİN, H.: 2011	Sanat ve Teknoloji Bağlamında 20. Yüzyılda Gelişen Yönelimler ve Kişilik , Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
ŞAHİN, H.: 2012	“Postmodern Sanat”, İdil Dergisi , 1/5, 91-111.
ŞAHİN, H.: 2013	“Postmodern Sanatta Eklektik Nesnelere”, Karadeniz Araştırmaları , 36, 235-255.
ŞAHİNER, R.: 2008	Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu , İstanbul, Yeni İnsan Yayınları.

ŞAHİNER TOKSÖZ, H.: 2002	Sanat ve Teknoloji Bağlamında 20. Yüzyılda Gelişen Yönelimler ve Kişilik , Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
ŞİRAY, M.: 2019	“G.W.F. Hegel’in Estetik Üzerine Dersleri ve Sanatın Sonuna İlişkin Tezler”, Kimya Felsefe Dergisi , 2, 79-89.
TANRIVERDİ, H.: 2014	Sağlık Yönetiminde İletişim , Erzurum, Atatürk Üniversitesi Ders Notları.
TEKER, Ö.E.: 2012	1980’den Günümüze Sanatta Postmodern Yönelimler ve Çağdaş Türk Sanatına Etkileri , Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
TEZCAN, M.: 1993	“Postmodernizm ve Eğitim”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi , 26/1, 39-50.
TOPTAŞ, R.: 2017	“Türkiye’de pop sanat ve resim”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 10/51, 433-444.
TÜYSÜZ, G.E.: 2011	Kavramsal Sanatın Gelişimi , Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
UÇAK, Ö.: 2006	“Felsefi Farklılaşma Sorunlardan Değil Cevaplardan Doğar: Sofistler ve Platon”, FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi , 1, 69-76.
UNCU, G., G. ÇALIŞIR: 2017	Grafik Tasarımın Sanat ve İletişim Boyutu Üzerine Bir Araştırma , II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Sempozyumu, 18-21 Mayıs, Ankara.
UZUN, A.: 2014	1950 Sonrası Toplumsal Olayların Sanata Yansıması , Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
ÜLGER, K.: 2016	Postmodernizm ve Afiş Tasarımına Etkileri , III. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri, 8-10 Nisan, Sivas.
VURAL, T.: 2012	İletişim , Ankara, Pegem Akademi.
WINEGARD, E.: 2019	Dijital Medya Teknolojilerinin Sanatın ve Tasarımın Yaygınlaşmasındaki Yeri ve Önemi , Yüksek Lisans

	Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
YAĞMUR, Ö.: 2007	Modern Sanatın Takı Sanatına Yansımaları , Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
YANIK, A.: 2016	“Yeni Medya Nedir Ne Değildir?”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi , 9/45, 898-910.
YAYLA, O.T.: 2017	Analogtan Dijitale İletişim Teknolojilerinin Gelişimi: Sosyal Medya ve Sosyal Değişim , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
YAYMAN ATASEVEN, S.: 2018	“Modernizmin Sanatsal Gelişimi”, İdil Dergisi , 7/48, 1021-1030.
YILDIRIM, Y.: 2006	“Jürgen Habermas’ın İletişimsel Eylem Kuramı”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , 8/2, 1-20.
YILDIRIM, Y.: 2012	“İletişimsel Eylem Kuramı Işığında Siyasal İletişim ve Ak Parti Örneği”, Akademik İncelemeler Dergisi , 7/1, 195-226.
YOLCU, Ö: t.y.	Yeni Medya , İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.